

Manuskript av norske print
i vinterkrigen - Finland

114294

Så vises i Norge mot
tykerne. Meldte seg
på ved en misforståelse
til D.M. Legion - -

Lenger er ikke manuset.

2

~~114294~~
~~114294~~

Lå i en av
"Sofaene"

AK

"Og så var jeg da hjemme igjen, søndag den 21. oktober 1945", - her sluttet han sin beretning med å se på armbandsuret. "Det er nå i dette øyeblikk nøyaktig et år siden, klokken var syv om morgenen da jeg sto på trappen til Frimurerlogen, og døren bak meg ble låst igjen av landesvikpolitiets vaktposter. I hånden hadde jeg fribevis, jeg var gransket." - Vi som hadde lyttet til hans fortelling ble sittende tause. Ute var en ny dag iferd med å bryte frem. Trikkene hadde allerede larmet forbi i over en time, men ingen av oss som natten til 21. oktober 1946 var sammen i et vestkanthjem i Oslo, merket det minste til at timene ilte slik avsted. Glassene var forlengst tomme og askebegrene fulle av sigarettstumper.

Han som nettopp hadde endt sin beretning, hadde igjen dette fjerne uttrykket i øynene, som vi hadde sett så ofte før. Det hadde fått oss til å tro at han bar på en eller annen hemmelighet, - en hemmelighet som nå ikke var noen hemmelighet lenger. Jeg hadde forresten på følelsen av det fremdeles var ting han ikke hadde fortalt oss, men det er vel ting en mann helst ikke vil snakke om, når han har opplevet det selv. Ingen som har sett myrderiene og fordømmer dem, skryter vel av at han er en morder. Jeg har hørt mennesker som har gjort det, nå etterat krigen er slutt, men jeg tviler på at de er slike helter de selv gir inntrykk av.

Jeg vet ikke hva det var som fikk fortelleren til igjen å bryte tausheten, kanskje leste han tankene våre eller kanskje var det hans egen unnerbevissthet som uttrykte seg i ordene: "—Nei, hate, det gjør jeg ikke".

Jeg traff ham første gangen i midten av september i det

samme hjemmet hvor vi nå hadde tilbrakt natten. Fra første stund forsto jeg at han bar på ting han helst ikke ville innvie andre i. Han var fra et eller annet sted i nærheten av Oslo. Dette gjorde at han virket mystisk fordi vi av forskjellige uttalelser forsto at hans foreldre og øvrige familie levet men allikevel var som døde for ham. At han hadde vært ute på litt av hvert i krigsårene var også sikkert, og vi hadde gjettet på alt, men noe å holde oss til, hadde vi ikke. Ett var sikkert, han søkte mennesker som ikke kjendte hverken ham eller familien.

Grunnen til at han ble opptatt i dette vestkanthjemmet, var at han virket mystisk og interessant, og så hadde han dette fjerne uttrykket i øynene. Han hadde en hemmelighet og naturligvis var vi nysgjerrige. Flere ganger hadde vi provosert ham til å fortelle om seg selv, men forgjeves. Han smatt bestandig unna. Men så endelig igår kvell lyktes det oss ved hjelp av et stort antall pjoltere, å få ham til å løsne på tungebåndet.

"Vel", sa han, "jeg skal fortelle om meg selv. Jeg har lært dere å kjenne som noen prektige og hyggelige mennesker. Dere har bestandig tatt godt imot meg og dette bekjendtskapet betyr mere for meg enn noen av dere aner. Jeg er klar over at man kan leve en tid på løgn, eller skal vi kanskje heller si unnlåtelsen av å fortelle sannheten om seg selv, men i det lange løp går det ikke. Hvis jeg fortsatt skal komme her, vil dere før eller senere få høre de underligste historier av andre som tror å vite et eller annet om meg. Venner dere meg ryggen etter å ha hørt min historie, vel, så er jeg blitt vendt ryggen før. Det er ikke lenger siden enn igår at jeg passerte min egen mor på gaten i en avstand av høyden en meter, - og hun kjendte meg ikke. Slikt gjør vondt, men livet må gå videre."

Barneårene hopper jeg lett over. De har vel artet seg for meg som for de fleste gutter fra en alminnelig arbeiderfamilie her i Oslo. Jeg var vel hverken verre eller bedre enn gutter flest, og de samme idealer hadde jeg vel også. De forskjellige stadier fra indianer og hvit frem til mesterdetektiven som etter de mest nervepirrende eventyr fakket forbryteren, passerte jeg. Etter å være ferdig med folkeskolen, begynte jeg å tjene penger, ihvertfall til de nødvendige utgifter en gutt i denne alder har. Jeg forsøkte meg som blomsterselger, forarbeidet i smug enkle ting, som jeg solgte til de nærmeste bekjendte. Julen etterat jeg var gått ut av folkeskolen, forsøkte jeg meg som forretningsmann. Jeg gikk rundt og solgte julehefter og julekort ved dørene. Særlig gjorde jeg god forretning på noen gamle billedhefter av Nils og Blåmann, som jeg kjøpte for 10 øre stykket av Lund i Møllergata. Denne tiden drømte jeg om å bli noe riktig stort. Den ene gangen var jeg fattiggutten som arbeidet seg frem fra skopusser til millionær, den annen gang var jeg oppdageren som trngte inn i det ukjendte og åpnet nytt land og muligheter for menneskeheten. Jeg drømte egentlig litt for meget den gangen, trodd fremdeles at det var ubegrensede muligheter for hva man kunne drive det til. Tiden har vekket meg av drømmen. Jeg har ingen illusjoner mer, nåja! - så begynte jeg da som arbeider. Mitt første virkelig lønnede arbeid var for en bonde i Aker. Så var jeg ett års tid visergutt, snekkerlærling og malerlærling, for så å havne i snekkerfaget igjen. Her holdt jeg til til jeg visstnok ble regnet som utlært.

I mellomtiden hadde jeg "på si" vært borte i litt av hvert. Jeg fikk tak i et trekkspill og fusket litt i faget som trekkspilller. Engang hadde jeg tilogmed den ære å spille sammen

med virtuosen Toralf Tollefsen. Det var før han hadde tatt de første steg på berømmelsens stige. Jeg gjør forresten ikke noe krav på at han skal huske det idag ---. En tid var jeg svært politisk interessert. Det var møter kvell etter kvell, og jeg trodde jeg var en pokker så viktig fyr i min krets. Jeg leste flammende dikt fra talerstolene, arbeidet for det "brukne geværs" sak og tordnet ut over den mer eller mindre interesserte tilhørerskarens "Aldri mere krig!" Men så ble jeg arbeidsledig i 1938. Jeg var ikke alene om å være det. Tusener med meg var i samme situasjon. Det gikk over et år. Jeg hadde forlengst oppgitt å løpe fra Per til Pål for å tilby min arbeidskraft og var blitt sløv og likegla og forbannet på alt og alle. Mesteparten av dagene tilbrakte jeg på Reichmann, og her fant jeg tilbake til guttedagenes drømmeverden. Jeg så meg selv i heltenes sted. En dag var jeg med Fritjof Nansen på ski over Grønland, en annen dag var jeg med Helge Ingstad, - Øst for den store bré, - eller jeg var med blandt Jack Londons gullgravere i Alaska. Det var ingen grenser som stengte meg, pengene spilte ingen rolle. Jeg reiste fra syd til nord og fra øst til vest. Når jeg hadde fått nok av nordens kulde og strabasene der, tok jeg meg en tur til en eller annen sydhavsøy og hvilte meg ut. Jeg spiste bananer og andre kjente og ukjente sydfrukter sammen med de forunderligste mennesker. Smellvakre sydhavsjenter var en avveksling fra de godt innpakkede, men allikevel hengivende eskimojenter. Hvite, svarte og gule, jeg tror ikke det var noen rase eller forlikeslag jeg denne tiden ikke var sammen med. Men jeg ble hver dag revet tilbake til virkeligheten av klokkeklemte, som gjorde oppmerksom på at lesesalen måtte forlates. Jeg kan ikke si annet enn at jeg var ergerlig over å måtte forlate eventyrene for å vende tilbake til den grå og triste tilværelsen i Oslo. -

- På denne tiden ble den annen verdenskrig en realitet. -

Slagordene "Ned med våpnene" - "Aldri mere krig" - "De dodes blod ropår til dere fra jorden" - hadde ikke hatt den virkning man skulle trodd og håpet knapt tyve år etter det første store blodbadet i vår tid.

Krigen mellom Tyskland og England var igang!

Enda var det forholdsvis rolig, men det var bare stille før stormen.

Norge ville være nøytralt som forrige gang. Vi tenkte bare med en viss skadefryd på nazipakket som nå ville få hva de hadde fortjent. De var høye i hatten så lenge de ikke møtte motstand, og angrep de små, men England ville nok gi dem noe å tygge på.

I Skandinaviën var samarbeidet i full gang. Kongene av Norge, Danmark og Island og presidenten av Finland trätte sammen til konferanse i Stockholm etter innbydelse av den svenske konge. Det var i dagene 18.-19.oktober 1939. Utenriksministrene konfererte. De små samlet seg. Vi ville ikke bli offer hverken for den ene eller den annen, vi ville være oss selv, ha frihet, likhet og broderskap.

Men så hendte plutselig noe som gjorde at krigen rykket oss inn på livet. En av små var igjen blitt angrepet - og denne gang var det en av våre egne som var utsett som offer. Riktignok kom ikke antrepet fra nazi-nasjonen. Finland ble angrepet av Russland. Den mektige bjørnen der borte i øst gikk til angrep på musen. Vi skrek oss hese av forbitrelse utenfor den russkiske legasjon, etter at vi tidligere på kvellen hadde marsjert opp uten for det finske generalkonsulat for å understreke den sympati vi alle følte for det tapre lille broderfolket der oppe i nord. - Russland og Tyskland var av samme ulla, de var sikkert blitt enige om å dele kaka mellom seg. Hadde de kanskje ikke en pakt sammen? Vi kom plutselig til å tenke på at tyskerne og russerne hadde møtt hverandre i Polen - og

de møttes som venner!

Så satte propaganda-apparatet inn: "Finnland er blitt overfalt! Uten grunn marsjerer russerne mot dette tapre, frihetselskende folket og landet! Idag gjelder det Finnland, imorgen gjelder det deg!"

Fortelleren tar en liten pause mens han tenner en sigarett.

"Kan dere huske," fortsetter han så, "hvor opprørte vi var? Alle var enige om at dette var uhørt. Jeg husker til og med fanatiske kommunister som på en natt forandret politisk innstilling. Avisene brakte side opp og side ned beretninger om hendelsene i Finnland. Arbeiderbladet, Aftenposten, Dagbladet og Nasjonen, for bare å nevne noen av dem, var enige. De forskjellige politiske motstandere fant hverandre og rakte hverandre hendene over kråvet: "Finnland som har tatt opp kampen mot unnertrykkerne, må hjelpes!"

Alle ville hjelpe og ga hva de evnet, noen meget, andre mindre. Pengeinnsamlinger ble satt i gang, ja, dere kan vel huske kronerullingen? Det var ikke småbeløp som kom inn, millioner av kroner ga det norske folk, de formelig vrenget lommene. Bruksgjenstander av alle slag ble samlet inn - alle hadde en eller annen ting de ikke hadde bruk for som ble brakt til "Finnlandshjelpen". Det var en loftsrydding nr. 2 som ble gjennomført ikke bare her i Oslo, men over hele landet fra Nordkapp til Lindesnes.

Vi samlet sammen ryggsekker, telt, soveposer, ski, klær av alle slag og det var mange kvinner i Norge som satt bøyd over strikketøyet til langt på natt. De strikket Finnlands hetter, kævarmere og andre ting som skulle beskytte den finske soldat mot den fryktelige kulden ved fronten. Alle ga med glede "For Norge, med Finnland!"

"Jeg hadde ingenting å gi, jeg", fortsatte fortelleren. "Ingen penger, ingen rykksekk, ingen klaré. Jeg var bare en fattig stakkar, som ikke hadde mer enn jeg selv trengte for å skjule min ynkelighet. Jeg ville gjerne være med å hjelpe dette tapre lille "booderfolket", og endelig fikk jeg da en sjangse. Men la meg være ærlig, kanskje var egoismen den største drivkraten da jeg meldte meg til Finland. Tiden som er gått siden dengang, har lært meg å tvile på om noen er så stor idealist at han uten å ha personlig fordel av det, direkte eller indirekte, går bort og legger sitt liv bevisst på idealismens alter, om det er aldri så meget for frihet, likhet og broderskap.

Jeg vet bare et menneske som har gjort det, og Han levde i Palestina for 1946 år siden.

Grunnen til at jeg ga meg selv til hjelpen for Finland var vel kanskje mest de forhold jeg dengang levde under.

Jeg slo flere fluer i en smekk, først for frihetens sak, så for eventyrets og sist, men kanskje ikke minst for å komme vekk fra den forbannede arbeidsledigheten og de forhold den brakte med seg.

Finland kunne bruke meg og min ungdom, og jeg tok min beslutning på en natt. To dager etter befant jeg meg på toggtill Stockholm, hvorfra ferden skulle gå videre til Finland. Et nytt avsnitt av livet begynte.

De jeg kom i berøring med på reisen til Stockholm, lurte nok svært på hvaslags "høyfjellsturist" jeg var, men tross "utstyret" var jeg ved godt mot. De kunne tro hva pokker de ville. Jeg hadde en oppgave å gå til som kanskje var viktigere enn deres. Det var noen som ventet meg der fremme, noen som hadde bruk for meg og min ungdom. Bak meg lå sorger og skuffelser. Jeg så fremtiden lyst imøte, og ryggen ble kanskje en smule rettere. I lommen hadde jeg billett frem til Torneå Jernbanestasjon og et forseglet brev fra det Finske Generalkonsulat i Oslo til den Finske Overkommando i statshotellet Torneå.

I Stockholm traff jeg neste dag en svenske som også hadde bestemt seg for å reise til Finland. Vi ble enige om å slå følge og vi var sammen hele tiden i Finland. Dette tilfeldige bekjendtskapet i Stockholm, utviklet seg til et varmt kammeratskap som jeg hadde meget nytte av. Det hjalp meg over mange hindringer og vanskeligheter jeg eller ikke hadde klart. Han hadde erfaringer som kom til nytte for oss den tiden vi var sammen, erfaring som var høstet fra femten års tjeneste i den franske fremmedlegion. - Bengt het han.

Jeg ble gående noen dager i Stockholm og ventet på at Bengt skulle bli ferdig til å reise. Disse dagene glemmer jeg ikke. For dem som fikk greie på at vi skulle til Finland, var vi dagens helter. Vi ble buden hit og dit, det var festing fra tidlig om morgenen til langt på natt. Hele Stockholm kokte formelig av begeistring for sine Finnlands-frivillige, og vi gikk "tollfritt" over alt, som det heter. Jeg kan nok

forstå at mange likte dette livet i Stockholm så godt, at de ikke kom lenger. De var kanskje ikke mange disse karene, som solte seg i glansen av de heltedåder de så seg voksne til å gjøre engang i fremtiden, men de var der, og de ødelag så uendelig meget for dem som virkelig reiste.

Men allting har en ende, heter det - så også med denne tidden i Stockholm. Bengt hadde ordnet sine saker og tre dager etter satt vi på toget til Finland. Ca. tohundre finsk-amerikanere reiste med samme tog som oss. I samme øyeblikk nyheten om Russlands overfall på Finland nådde dem. Slapp de det de hadde i hendene, og dro. Det var farmere, industriarbeidere, forretningsfolk og leger, folk fra alle samfundslag, som ikke sviktet når fedrelandet var i fare, og hadde bruk for dem. De hadde forlatt sine hjem, sine kjære derborte og var reist over havet med "Gripsholm" til Gøteborg. Nå begynte de på siste etappe hjem til fedrelandet. Det var ingen ferietur de var ute på, disse karene. De visste hva de reiste til. Utmerkelser på jakkeoppslagene fra tidligere kriger, fortalte at mesteparten av dem var veteraner. De fleste var menn i 40-50 års alderen. En gammel gubbe nærmere de sytti, fortalte at dette var den 3. krigen han reiste for å delta i. "Jeg måtte være med når sønn min reiste", sa han. "De kan sikkert bruke meg et eller annet sted."

Det var noe eget ved disse karene, noe ukjent for meg. De sa ikke stort, men alle ga inntrykk av ikke å ville gi etter nå de hadde foresatt seg noe. De var mannfolk, og jeg skulle greffe mange av denne typen i Finland.

Hvem som sto for den mottagelse vi fikk i Boden, vet jeg ikke, den var litt original. Det er mulig at ryktene om ganske våte Stockholmsdager også hadde nådd dem deroppe. Så snart toget stanset, kjørte nemlig biler fra bryggeriet i Boden frem på perongen, og den ene ølkassen etter den annen ble lempet inn gjennom dører og vinduer. Riktignok var vi mange, og tørstige struper hadde vel de fleste, men vi ble så nedlesset med flasker at vi måtte be pent for oss, for å unngå en sann syndflod av svensk pilsnerøl. Vi drakk pilsner fra Boden helt frem til Haparande, og enda var det nok igjen til å slukne hele stasjonsbetjeningens brønnedde tørst. Det er forresten utrolig hvor tørste folk er når de kan slukne den i edlere saker enn vann - helt gratis!

Etter å ha forlatt Boden, merket vi at vi nærmet oss Krigens land. På jernbanestasjonene så vi svenske soldater iferd med å losse godsvogner med forskjellig krigsmateriell og forsyninger til tropper som var forlagt i Norrbottens län. Svenskene forberedte seg på det verste. Langs med jernbanelinjen fikk vi nå og da et glimt av de hvite perlsuene til soldater, som var iferd med å bygge ut et eller annet forsvarsverk inne i skogen. Enkelte steder var soldatene opptatt helt inne ved jernbanelinjen.

"Vi kommer snart etter, Er, grabbar"! ropte de til oss mens de viftet med luene sine. - Nåja, enkelte kom jo etter, men stemningen blandt menigmann i den svenske armeen var den.- gang slik at de ville marsjere samlet inn i Finland for å hjelpe. Dette ble det jo ingenting av. Jeg har forresten tenkt meget på hvilket forløp denne krigen ville ha fått om den svenske soldats ønsker dengang var blitt oppfylt. Ja, hvilken retning tror dere krigen ville ha tatt om vi dengang alle hadde

stått skulder ved skulder med det finske folk, nordmenn, svensker og dansker for ikke å ta med andre nasjoner som f.eks. England?

Vi ankom til Haparanda ut på natten. Det første som forbausset meg var at byen var fullt opplyst. Fra nesten alle vinduer strømmet det lys ut i vinternatten. Jeg så på klokken på stasjonsbygningen, den var ett. Etter den å sømme skulle folk for lengst ha gått til ro. Jeg spurte en av stasjonsbetjentene, som var iferd med å sprette den femte pilserflasken om grunnen til alt dette lyset. "Jo," sa han, "folk sover med lyset på her i Haparanda nå forat de russiske flyvere skal se at her har de svensk område under seg. Jævlarne har allerede gjort oss den ære å besøke oss, - ved en feiltagelse, sier de selv, ble det sloppet noen bomber på svensk jord. Grensen til Finland går nemlig midt i elven derute". Han pekte på en hvit flate som lyste i den stjerneklare natten. "Det mørke du ser der, på den andre siden, er Torneå, grensebyen på finsk side". Ikke et lysglimt var å se derborte. Byen var mørklagt. Jeg ble stående og så over elven mot mørket. Enkelte tanker rørte seg vel i meg mens jeg sto der. Jeg var ennå i lyset og det var ikke forsent å snu. Jeg hadde ikke forpliktet meg til hverken det ene eller det annet. Der borte i mørket ventet krigen meg - krigen og en uviss skjebne, - var jeg feig? - aldri i verden! Hvem vil vel innrømme det - og hva ventet meg om jeg snudde? Jeg visste det så altfor godt.

Jeg gikk villig med Bengt kom tilbake fra stasjonsbygningen og sa at vi kunne hoppe bukk over pass og tollmyndigheter. "Kom igjen, gutt, vi får ikke kjøre lenger. Vi må gå over brua til Torneå".

Det var sprakende kaldt. På himelen over oss tindret og blinket millioner av stjerner.

Jeg følte meg med ett så uendelig liten, der jeg gikk ved siden av Bengt over brua. Jeg følte meg slett ikke som noen helt lenger. Jeg tenkte på dem der hjemme. Nå skulle jeg jo egentlig ha vært tilfreds, men jeg var det ikke. Det var noe inni i meg som gjorde så uendelig vondt. Jeg har merket det samme mange ganger senere, men det har aldri gjort så usigelig vondt som den januarnatten vi trakset over grensen til Finland, Bengt og jeg. Jeg tror jeg i smug tørket bort noe vått fra øyenkroken. Jeg kikket bort på Bengt, han var taus, - hadde kanskje han det på samme måten som meg? Jeg vet ikke. Men han hadde så mange opplevelser bak seg, Bengt, opplevelser fra virkeligheten, ikke fra eventyrene slik som jeg. Han gikk sikkert og tenkte på ganske andre ting enn jeg. Kanskje var han nede i Marokko, unner glødende sol, på brennende sandstepper, eller hos en eller annen eksotisk skjønnhet, som ga ham den avspenning og adspredelse han senere deroppe i kulden og sneen fortalte meg så meget om.

Vi gikk der med våre egne tanker, side om side, to små menneskekryp, mens det jamret og skrek i sneen unner støvlene våre. Over oss tindret og blinket stjernene, på nordhimmelen flammet nordlyset.

De finske vaktpostene på broen viste oss veien til Statshotellet, etterat de hadde kontrollert våre papirer. Vi skulle melde oss der begge to, fordi vi reiste utenom de vanlige transporter.

Hadde det ikke vært sne og klart var, ville vi aldri funnet frem til vårt bestemmelsessted. Men omsider sto vi da foran et stort hvitt trehus. Det var Statshotellet hvor den

militære stab hadde sine kontorer. Utenfor patruljerte vaktposter og soldater gikk stadig inn og ut. Hver gang døren ble åpnet, sto en grå damp ut i den frostklare natten.

Vi ble vist inn i hotellets vestibyle, om man kan kalle dette rummet i Statshotellet så, og her skulle vi vente til vakthavende offiser kunne ta seg av oss. Soldaten som hadde vist oss inn, forsvandt for å melde vår ankomst. Men vi var ikke alene. Rundt omkring i rommet på stoler eller benker, satt eller lå soldater i full uniform. Mesteparten sov, det var om å gjøre å ta med seg den søvn man kunne få. ~~XXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXX~~ Ingen visste når det neste gang gas en anledning.

Vi forsto at de fleste var i kurerertjeneste. Noen var nettopp kommet inn og satt nå og dormet i varmen. De hadde antagelig vært ute i kulden siden dagen før, og nå seg trettheten over dem. Holdet falt ned på brystet og enkelte snorkeket så det duret, mens andre som ventet på ordre og befalinger som skulle bringes ut, hadde gjort seg det mere bekvemt. De hadde rullet seg sammen på benker med pelsen over hodet og sov uten å anfektes det minste av det som foregikk rundt dem. Men når døren inn til kontorene nå og da ble åpnet og et nummer og navn ble ropt opp, reiste en av soldatene seg straks opp, gne den verste søvnen ut av øynene, knappet uniformen igjen og forsvandt. Han gikk til sin oppgave. Jeg fulgte alt som foregikk med spent oppmerksomhet. Vel hadde jeg vært soldat før, men dengang var det lek i fred. Disse karene omkring meg var soldater i krigens tjeneste. De hadde ansvaret for at ordre og befalinger kom hurtig frem til de rette stedene. Det lå et stort ansvar på deres skuldre, men de var seg sitt ansvar beviist.

Først på morgenvisten hadde vakthavende offiser tid til å ta seg av Bengt og meg. En ung løytnant, i sivillivet lærer, mottok oss med et varmt håndtrykk og ordene "Velkommen til Finland". - Vi merket med engang at ordene kom fra hjertet. Han fortalte at han for få dager siden var kommet fra fronten i nord. "Det er forbannet å ligge her så langt bak fronten, når man vet kammeratene slåss der fremme", sa han, "men jeg ble kommandert hit, og ordre er ordre."

Etter å ha notert våre personalia, anviste løytnanten oss nattkvater. Det ble ikke lange søvnen, bare noen få timer og en ny dag begynte.

Etter å ha skrevet under kontrakt, blitt godkjendt av legekontrollen og fått utlevert uniformseffekter, var jeg neste ettermiddag ikke lenger den unge arbeidsledige ungdommen, som ingen hadde bruk for. - Jeg var soldat i Finnlands armé.

I tiden som fulgte ble alt som hadde med fortiden å gjøre, pusset av meg som vi pusset rusten av de våpen, vi hadde fått utlevert.

Dagen i øvelsesleiren begynte klokken seks om morgenen. Alle måtte nå, enten de ville det eller ei, vaske søvnen og morgengrettenheten ut av øynene med vann, som var like fullt av isklumper, som det er erter i ertesuppe. Etter et raskt måltid sto hele avdelingen oppstilt for morgenappel klokken syv og dagens øvelser kunne begynne. - Vi måtte gjennom alt, hvordan uniformen skulle ^{sitte} /, hvordan vi skulle opptre overfor overordnede og foresatte og vi måtte lære å hilse og å omgås andre mennesker. For mange som tidligere ikke hadde vært inne til militærtjeneste, var det nok litt uvant å måtte gå til en ung gutt som hadde tjenestegrad, f.eks. sersjant, å be høflig om å få gå på det som vi på godt norsk kaller "do". Men vi måtte gjennom det, unge som gamle. Vi fikk grunnlaget for vår videre militære utdanning. Vi lærte disiplin, en disiplin som jeg senere har søkt forgjeves i andre lands militæravdelinger. Det var ingen kadaver-disiplin. Vi var alle kammerater. Offiserer og menige omgikk hverandre som likevein i fritiden. og det ble aldri brukt grov kjeft i tjenesten. En ordre ble allikevel øyeblikkelig utført. Vi respekterte og stolte på hverandre. En som vi kvellen i forveien hadde drukket og hygget oss sammen med på soldaterhjemmet kunne neste dag vise seg å være kompanisjef, troppsfører eller lagfører. Selvfølgelig var det endel undtagelser, men i de avdelinger jeg tjenestegjorde, var forholdet hele tiden det aller beste.

En kvell jeg hadde vært på kino i Kemi, innhentet jeg en svenske på hjemveien. Han hadde i likhet med meg en saueskinspels utenpå den vanlige uniformen, så noen gradsbetegnelse var ikke å se. Vi ble gående og prate sammen i beste forståelse.

Da vi skiltes, avtalte vi at jeg neste kvell skulle komme over til den forlegningen han lå i ved Lautosari. Plutselig husket jeg at vi hadde glemt å presentere oss for hverandre. "Hvem skal jeg spørre etter, når jeg kommer imorgen?" ropte jeg etter ham. "Kompanisjefen", fikk jeg til svar. - Det var kaptein Vestmann, kompanisjefen i 1.kompani.

Foruten praktiske øvelser i leiren og tætrengtet omkring hadde vi også teoretisk undervisning utover kvellene. Hver time på dagen måtte utnyttes. Vi måtte gjennom alt på kortest mulig tid, kammeratene ved fronten ventet oss.

Etter ~~maximale~~ fjorten dager ble den første "avsiling" foretatt. Vi ble forflyttet til de avdelinger hvor vi kunne gjøre best nytte for oss. De som var utdannet i spesialvåpen fra før, kom til avdelinger de var vandt til, f.eks. artilleri-avdelinger, bombekasteravdelinger o.s.v. Utdannede infanterister kom til de såkalte skytterkompanier, mens de som ikke hadde noen utdanning tidligere, ble plassert i rekruttkompaniet. De som hadde vist de beste resultater i skikonkurransen, og som var skikket til det forøvrig, kom til jegerkompaniet; hvis oppgave det skulle være å utføre oppklarings og patruljetjeneste. Bengt og jeg kom til sistnevnte avdeling.

Utrustningen vi fikk var helt igjennom svensk, svenske uniformer, svenske gevarer, maskingevær og pistoler. Forplei-ningen var også helt igjennom svensk. Det var tydelig at svenskene gjorde alt for å hjelpe Finland.

Ikke alle var like ivrige etter å komme til fronten. Enkelte hadde jo forestilt seg soldaterlivet litt annerledes, de hadde vel ikke tenkt så mye over hva de gikk til og hva som ville bli krevd av dem. De hadde nok ventet seg en fiende

flott uniform, en pike i hver arm, for ikke å si en på hver finger og plenty drikkevarer. Men når de ble stilt overfor den kjensgjerning at krigens soldater må gi avkall på alt dette mistet de lysten, og utallige var de krumspring enkelte gjorde for å slippe å komme med når ferden en dag i nærmeste fremtid skulle gå til fronten. Heldigvis var det ikke så mange av denne typen, men nok til at de gjorde skade. På grunn av disse få, sto nemlig de frivilliges anseelse i de finske soldaters øyne på null da freden kom. Jeg hadde inntrykk av at særlig nordmenne var sett på med skjeve øyne. Kvaliteten av det menneskelige materiell som ble sendt fra Norge til Finland i januar-februar 1940 kan jeg ikke uttale meg om. Jeg traff bar ^{av dem} noen få ~~an~~ under oppholdet i Finland. Men jeg har truffet mange av dem etterpå, og de fleste av disse var av den rette sorten. Jeg traff dem under krigen hjemme i Nord-Norge, i Den Norske Legion, og jeg var som fange sammen med flere av dem på Akershus landsfengsel i 1943. Men det er en kjensgjerning at ordet "Norrbagge" ble brukt som skjellsord blandt svenskene likesom ordet "Frivilliga" ble brukt blandt finnene. De finske føntsoldatene så en parasitt i enhver av oss frivillige. Vi, som bare lå langt bak fronten og levde herrens glade dager i sus og dus, mens vi solte oss i glansen av de heltedåder de finske soldater utførte i svette og blod ved fronten. Nå, ja, det var jo ikke de frivilliges skyld at deres innsats ikke ble større. Noen få fikk jo anledning til å vise at de ikke lå finnens langt etter i aktiv innsats, men mesteparten rakk ikke å fullføre utdannelsen som var nødvendig, for å gjøre dem skikket til kampen. Noen var undervei og andre sto klare til å reise til fronten da fremden kom den 13. mars.

Men for å komme tilbake til forholdet mellom nordmenn og svensker. I alle militæravdelinger er det som regel en "47" en, som mer eller mindre blir gjenstand for de andres sadistiske tendenser. Det må være en sydebukk, og blir da gjerne den svakeste utsett som offer. Nordmennene var svenske tallemessig underlegne, Mens svenskene hadde over ni tusen mann, beløp det samlede antall nordmenn seg til bare ca. syvhundre. Nordmennene druknet i mengden av svensker, og jeg hadde inntrykk av at nesten alle "47" i "Svenska Frivillig Korpsen" var en "norbagge", så sant det var en nordmann i avdelingen.

En annen grunn til at nordmennene ble utsett til sydebukker, var vår korte militærutdannelse. Mens svenskene hadde en forholdsvis solid utdannelse fra før, hadde ingen eller den var særlig mangelfull. Våre 48 dager var ikke nok til å skape en soldat. Som eneste nordmann i min avdeling burde jeg etter dette også blitt en "47" Men fordi jeg var bestevenn med Bengt, som hadde fått en Pluton å føre, ble jeg en undtagelse. Istenden ble jeg lagfører og fikk grad av sersjant.

Jeg ble hevet opp fra de meniges rekker og har derfor ingenting å klandre svenskene. Jeg var sikkert ikke bedre enn gjennomsnittet av de karene som reiste fra Norge til Finland januar februar 1940, men bekjendtskapene spiller en stor rolle for vår karriere. "Beziehungen" kalte tyskerne det. Jeg lærte meg å se opp til svenskene i denne tiden. Dette ble bestyrket da jeg kom som flyktning til Sverige i april 1940. Jeg beundrer dem dag idag, tross alle nordmenn som klager over at de ikke fikk noe av "svenskесuppa", og at de tapre rømlinger til Sverige ble behandlet som fanger, og tilogmed ble sendt på vedhogst for å arbeide for maten."

Fortelleren tar en liten pause, strupen er tørr. Vi brygger oss en ny pjoiter, tender våre sigaretter, og så fortsetter han:

"Den videre utdannelse i J gerkompaniet ble ledet av svenske offiserer og underoffiserer, som igjen fikk råd og veiledning av finske instruktører, som var kommet direkte fra fronten. Vår utdannelse skulle bygges på de erfaringer, disse hadde høstet i kampene på Salla-fronten, hvor man ikke kunne snakke om "front" i ordets egentlige betydning.

Russerne veltet frem etter skogsveiene inne i ødemarken. De hadde folk nok mens finnene som bare hadde begrensede styrker til rådighet, ikke kunne oppta kampen på en fast front. De lot russerne marsjere, mens de selv med små avdelinger opererte bak de russiske kolonnene, avskar forbindelser og hindret russernes tilførsler. På denne måten skapte forårsaket de usikkerhet og kaos. Dessuten hadde finnene en mektig forbundsfelle i den strenge vinter. Der hvor ikke russerne ble meiet ned av de finske skipatruljer, gjorde sneen og kulden et like godt, for ikke å si bedre arbeide. Titusener av russiske soldater frøs ihjel heroppe i ødemarken.

Jeg så senere på den tur til Salla, tusenere av russiske soldater, som aldri hadde fått anledning til å se en finsk soldat, langt mindre å falle for en finsk kule. De lå stivfroene i klynger, hadde vel søkt beskyttelse hos hverandre mot den drepende kulden, men forgjeves ---.

ET sted kom vi over en leir, som en mindre russisk patrulje hadde slått innunder en fjellvegg. Der satt elleve mann lent opp mot fjellveggen. Foran dem så vi restene av et bål, litt lenger borte lå noen tørrgraner, som de øyensynlig hadde villet holde varmen vedlike med. Trettheten etter strabasene i sneen hadde overmannet dem. De satt og sov med bålet foran seg --- den evige søvn.

forsyninger av krigsmateriell fra Sverige. På grunn av alt dette ble det opprettet en spesialavdeling for å drive klappjakt på russiske "sabotører" og fallskjermsoldater. Jeg kom med i denne avdelingen.

Vi fikk det ~~best~~ mest moderne utstyr. For å hurtigst mulig å kunne komme frem til ~~det~~ området, hvor fallskjermsoldater ble observert, fikk vi biler, hester og sist, men ikke minst vårt viktigste framkomstemiddel i sneen, ski og pulker.

Vi gjorde også et forsøk med hunder, men det falt uheldig ut. Dyrene var for dårlig dressert til et slikt oppdrag. De røpet engang vårt nærvar til russerne, og det var nær gått galt.

Vi var tolv mann som hadde fått i oppdrag å gjennomsøke et område hvor det var observert fallskjermsoldater. Vi hadde (K.G?)(svenske maskingeværer), ammunisjon, forpleining, telt og sanitetsutstyr pakket på små pulker, som ble trukket av hunder. Disse siste hadde vi fått fra Sverige. Vi kom på sporet av russerne og fulgte tett innpå dem, mens vi ventet på et beleiliggende øyeblikk til å ta oss av dem. Russerne som var oss tallmessig overlegne, visste ikke noe om oss før to av hundene våre plutselig ga seg til å "æreskjelle" hverandre. Vi var i dette øyeblikk kommet til en liten skogbevokst øy midt ute på en myrstrækning som russerne nettop hadde passert. Hundeglammet gjorde russerne oppmerksom på oss og det varte ikke lenge før den første kulen hvirvlet snøen opp rundt oss. Vi måtte gå i dekning i det lille skogholtet, og her ble vi liggende, menn og bikkjer, mens russerne overøste oss med bly. Nå var gode råd dyre. Vi kom hverken frem eller tilbake. Myren var en eneste stor snedekt flate, ~~og vi kunne ikke bevege oss et skritt uten å bli skyteskive for russerne.~~ og vi kunne ikke bevege oss et skritt uten å bli skyteskive for russerne. Det var enda tidlig på dagen, men selvom vi ven-

tet til mørket fallt på, ville vi bli lett synlige. Ja, selv om vi hadde kunnet passere uhindret, ville "fuglen være fløyet" og vårt ekspedisjon mislykket. Haadde hundene vært tilstrekke-
dressert, ville saken vært klar. Vi kunne da ~~skrevet~~ en mel-
ding til stammkvarteret ~~skrevet~~, bundet den ~~skrevet~~ om halsen
på ~~skrevet~~ en av hundene og sloppet den avgårde/^{og} ~~skrevet~~ kunne da ha til-
kalt forsterkninger. Til tross for det utmerkede utstyret
vårt forøvrig, var vi ikke forsynt med kortbølgesender som
hadde vært det aller beste. Nå måtte vi klare opp situasjonen
selv, ved at en av oss forsøkte å komme over den kritiske
flaten. ~~skrevet~~ Vi trakk lodd om hvem som skul-
le utføre oppdraget, for alle meldte seg frivillig. Han som
"vandt", ~~skrevet~~ bandt sammen skiene sine/~~skrevet~~ og
la seg flat på dem. Så dekket vi andre ham godt til med hvit
forsvinningsdrakt, hvorefter han akte seg frem meter for meter
over myren mot skogen og redningen. Vi var heldige, russerne
oppdaget ingenting og to timer etter kom forsterkninger. Vi
ble reddet og vårt oppdrag fullført.

På disse turene våre hadde vi med oss alt som var nød-
vendig for flere dagers fravær. Etterat forsøket med hunder
fallt så uheldig ut, måtte vi være våre egne trekkdyr. Vi
fikk spesielle seler, som vi spente på oss og hvor trekkan-
ordningen for pulkene ble festet. Når pulken var lett lastet,
klarte en mann med letthet å dra den uten særlig anstrengelse.
Tyngre saker som våpen og ammunisjon var vi som regel to om.
Vi kunne tilbakelegge ganske store strekninger pr. dag på
denne måte, helt opp til en fem, seks mil. Som oftest måtte
vi overnatte ute i det fri på disse turene. Vi førte med oss
helsydder/~~skrevet~~ sekskantede tyvemannstelt med en ~~skrevet~~ vegg i under-
kant. Denne veggen ble holdt oppe av tynne stenger som ble
plasert inne i teltet, i likhet med ~~skrevet~~ firemannstelt ble også

dette holdt oppe av en teltstang i midten. Denne ~~stangen~~ hadde også en annen viktig oppgave, den var nemlig samtidig ovn og skorstein. I en høyde av ca. 70 cm. fra jorden hadde den en diameter på 15 cm. Dette var selve ovnen med dør og ventilasjon. Stangen ellers var omtrent 6 cm ~~ty~~ i diameter og tjente som ovnerør. I toppen var røret isolert, slik at teltduken ikke tok skade av varmen. Disse teltene var alle tiders, vi sov like godt i ~~xxxxxxx~~ 40° kulde, som i den beste hotelliseng. Annenhver/natt hadde vi ovnsvakt en time for å-- "mate kaminen". En natt det ble avlest 52° celsius på gaudestokken sto "kaminen" rød hele natten. Neste dag ble det stor ståhei. Bekkematvæiene som vi hittil hadde brukt, datt bokstavelig av bena våre. Varmen fra "kaminen" hadde vært for sterk for våre stivfrosne støvler. Etterpå fikk vi komager av filt som var ypperlige i kulden og den tørre sneen. Vi hadde ikke et eneste tilfelle av forfrysninger etterat vi fikk utlevert disse. Kulden var mange ganger jævlig, men vi kunne dra nytte av flere hundre års erfaringer. Hadde vi ikke gjort det, var det vel gått oss som det gikk ^{de/} titusener av russere, som endte sine dager på isfronten. På grunn av kulden ble maten vår også litt ensformig. Det var makaroni og "kory" den ene dagen og "kory" og makaroni den annen. Poteter, grønnsaker og ligningene var det ikke tale om å bruke. Tørrmaten vår bestod av svensk Vasabrød, som jeg aldri kommer til å glemme. Smøret kunne ikke smøres på brødet, og det ble lest død og forbannelse over den ellers så utmerkede finske "puko" (finsk tollekniv) Den var smidd ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ av spesialstål hos den berømte knivsmed i Rovanjemi, men den bet desverre ikke på smøret. Vi måtte slå det i biter for øverhodet å få det i oss. Var det noe vi trengte ~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ i dette klimaet, var det først og fremst smør og fett, som gir stor motstandsdyktighet

Jeg hadde på disse ukene i Finland nesten ikke tenkt på fortiden, langt mindre hørt noen ting fra Norge. Jeg var helt oppslukt av oppgavene jeg fikk tildelt, og arbeidet med dem. Mens de andre kammeratene regelmessig fikk post hjemmefra, hørte jeg den første tiden ikke et ord. Jeg ble vel allerede dengang regnet som det sorte får og jeg er med tiden ikke blitt noe hvitere. Tvert om finnes det sikkert ikke så sort farve i handelen som den jeg er malt med. Men en dag fikk jeg plutselig post. Jeg ble forbauset stående med konvolutten i hånden og var nesten redd for å åpne den. Håndskriften utenpå var ukjent ~~xxxxxxx~~, men/at den var bestemt for meg, ~~xx~~ Jeg kjente at konvolutten ikke inneholdt noe alminnelig brevark. I sikker forvissning om at den iallefall ikke inneholdt en trussel om død og fordervelse, hvis jeg ikke innen en viss dato betalte et eller annet beløp, åpnet jeg den. Det var som om verden sto stille for meg, da jeg tok ut innholdet. I hånden holdt jeg et Nye Testamentef i lommeformat, pent innbundet i skinn. Ikke et ord fulgte med. Jeg ble sittende å snu testamentet mellom hendene. — Så måtte jeg da hit til Finland, til krige ute i ødemarken, for å komme i besittelse av denne boken som forkynner Fred på jorden og i menneskene Guds velbehag. — Jeg slo vilkårlig opp i boken — "Hvis noen slår deg på ditt ene kinn", leste jeg. Jeg behøvde ikke fortsette, jeg kjente det så altfor godt, — — — og her drev jeg og slo igjen hver eneste dag flere ganger om dagen. — Jeg bladde videre, ville ikke la ordene få feste seg. — "Du skal elske din neste som deg selv", leste jeg videre — "Ja, men du hater jo ikke!" ropte noe inni meg. Mennesket opponerte. — Nei, jeg hater ikke! "Stikk sverdet i skjeden! For alle som griper til sverd, skal omkomme ved sverd." Det var Jesu ord til en av disiplene
 xxxxxxx

som tok sverdet og hugg øret av en av yppersteprestenes tjenere. -- Jeg orket ikke lese mer. Bengt avbrøt tankene mine med å spørre om jeg hadde fått brev hjemmefra. Ja, jeg hadde fått brev hjemmefra. -- Sten, maskingevar-skytteren min, tok testamentet ut av handen på meg. "Å, i Hellsika!" "Han er blitt religiøs, grabbar! Her har prestfaen kviterat!" Jeg bøyde meg matt over til Sten og kikket på det hvite bladet bak permen. Der sto navnet mitt og ordene "Slik har Gud elsket verden, at han ga sin sønn den enbårne". Som unnderskrift sto: "Med de beste ^{ønsker} for fremtiden fra Biskopen i Nidaros Bispedømme." Latteren runnet i teltet. -- Han religiøs! Jo, dette var en vits det var verdt å åpne latterdøren for. -- Jeg orket ikke mer, svetten perlet på pannen. -- Jeg måtte ha luft! Jeg grep testamentet og krabbet på alle fire ut i natten og kulden. Det var med stort besvært jeg klarte å reise meg derute. Det var som om jeg var para full. Jeg sjanglet inn mellom trærne, mens jeg fremdeles hørte latterbrølene bak meg. "Herre forlat dem ti de vet ikke hva de gjør" ropte det inni meg. Jeg var som en desperat, hysterisk og gal guttunge/ der jeg virret frem og tilbake mellom trærne. Nordlyset flammet som aldri før, ildtungene kom mot meg, -- tok fatt i meg, ville fortære, tilintetgjøre meg! Jeg var i helvete! -- Jeg forsøkte å skrike, det ble bare til en hes gurgling.

Først da vaktposten som hadde patruljetjeneste meldte: "Posten har ikke noe spesielt å melde, Sersjant." kom jeg til meg selv igjen. Jeg fikk mumlet frem en takk -- "God vakt". "God vakt, skal være!" Så snudde jeg og gikk tilbake til teltet.

Helmer, som hadde vakt, hadde trodd jeg var ute og innspiserte vaktpostene. De i teltet trodde jeg var ute i et nødvendig ærend. De skulle bareha visst at jeg var for feig

til å forklare dem sannheten. Men Testamentet bar jeg hele tiden siden i venstre brystlomme. Det beskytter hjertet ---

Hvis dagene var slitsomme inne i ødemarken, tok vi det til gjengjeld med ro, når vi kom tilbake til stamkvarteret. Vi besøkte steder, hvor vi kunne finne avveksling i en eller annen form, og det ble reist mange "snøkjerringer" på hjemveien, næftene etter bevegede og våte aftener. Som regel var vi to eller flere på disse fornøyelsestøktene. Det var nemlig forbudt å ferdes alene.

Bengt og jeg var for det meste sammen, men det hendte ^{også} vi forteok streiftog på egenhånd/ og gjorde "erobringer uten barnepike". Det ble mere fart i sakene da. Men av skade blir man klok, heter det, og vi ble forbannet kloke, både Bengt og jeg. Bengt var den første som var i "ilden". Jeg var vaktkommandør og Bengt skulle absolutt "vistas" et eller annet sted den kvellen. En av de mer eller mindre vakre "flickar" ventet ham med all den ynde hun hadde klart å trylle frem, og klokken halv åtte forsvandt Bengt med lange og seige steg ut av leiren, mens jeg sendte "gode og saftige" råd etter ham. Vaktpostene gjorde ingen innsigelser, tross reglementet. Jeg var jo vaktkommandør og Bengt var sjef. -

Da det begynte å lysne neste ^{morgen} ~~dag~~ var Bengt ~~ikke~~ ^{ennå} kommet tilbake. "Han har vel forsovet seg?"; tenkte jeg og klukket over de morsomheter jeg nå skulle komme med på hans bekostning. Men ettersom tiden gikk og ingen Bengt viste seg, ble jeg betenkelig. Noe måtte ha hendt ham, og jeg inspisererte vaktpostene med kortere mellomrom. Min rastløshet smittet over på vaktpostene, alle gikk og speidet etter ham. Tilslutt ~~måtte~~ bega jeg meg ut for å lete. ~~dag~~ Heldigvis møtte jeg ham ikke langt fra leiren, og han bar tydelige spor etter å ha vært ute for alt annet enn ømme kvinnehender. Da han tok vottene av

seg for å tende en sigarett, så jeg at hendene var hovne og knøkene husløse. "De hadde nesten fått meg, gitt" var det eneste han sa. Da jeg spurte hvordan det var gått de andre, fikk jeg intet svar. Han var slik, Bengt.

Noen dager senere dro jeg på ski til Kemi for å hente noen bilder vi hadde levert inn til fremkalling. Det var meningen jeg skulle være tilbake i leiren før det ble mørkt, men da jeg hadde hentet billedene, havnet jeg på en ~~kafé~~ restaurant. Jeg hadde først vært innom et apotek og fått en flaske brennevin til "medisinsk" bruk. Så ble jeg sittende og doktorere meg selv. "Medisinen" hadde den ønskede virkning. Ved ~~et~~ ^{side} bord~~et~~ ~~XXXXXX~~ satt et vakkert pikebarn i tyveårsalderen. Det var merkelig med denne medisinen, den virket nemlig ikke bare på meg, men også på henne. Hun ble vakrere ~~og~~ ~~XXXXXX~~ for hver dosis jeg tok. Tilslutt ble hun så tiltrekkende at jeg var som en nellikspiker i nærheten av en magnet. Det gikk da også meg som det ville ha gått den. Jeg satt på magneten. Hun avviste meg ikke, det skulle forresten også bare mangle. Jeg var ung og seirende og "vidundermedisinen" gjorde meg uimotstæelig i min mandighet! Jeg plaserte med beregning armene på bordplaten foran meg så hun kunne se de tre metallstripene som fortalte at jeg ikke var noen "sjuogførr". Det imponerte henne å bli gjenstand for kurtise fra en slik pokkers kar. Det hadde hun nok ikke turd drømme om engang. Trodde jeg - - -

Vi gikk på kino og så en amerikansk film som passet utmerket for anledningen. Det var tilstrekkelig varme ~~ener~~ og alt tilbehør, som kunne gjøre oss varme. For hvert kyss på lerretet kom jeg nærmere og nærmere, og det er uvisst hvordan det hadde gått om ikke filmen hadde sluttet med en "Happy End" og det var blitt lyst i salen.

Den gode begynnelsen måtte føres frem til en ~~løn~~ bedre slutt, og jeg "lå frampå med hele brystkassa". Hun var etter alt å dømme enig med meg om avslutningen, for hun var ikke uvillig da jeg foreslo at vi skulle gå hjem til henne og smake videre på "medisinen" min. Vi skulle nok få det riktig hyggelig.

Blind som jeg var på grunn av kjærlighets- og den andre rusen, merket jeg ~~ingen~~ ikke noe mistenkelig før vi var kommet frem til vårt bestemmelsessted. Hun bodde angivelig i en av de lave tregårdene i nærheten av vanntårnet, og her banket hun tre ganger på porten. Jeg vet ikke om det var det at porten øyeblikkelig ble åpnet, som gjorde meg mistenksom, eller om det var en høyere makt som ledet meg, men jeg fulgte forsiktig etter inn i mørket. Jeg hadde en følelse av at det var et fremmed menneske i nærheten, og dette gjorde at jeg i brøkdelen av et sekund oppfattet en bevegelse i mørket ved siden av meg. Jeg kastet meg tilbake, men ikke fort nok til at jeg unngikk å merke noe skarpt som rispet i pelskraven min. Nå tror dere ~~kan~~ ^{vet} at jeg kaldt og rolig og med lynets hurtighet dro pistolen og skjøt skurken ned? for deretter å ta min elskede i armene i det øyeblikk hun falt besvimt om? **A, nei!** Jeg var så redd at jeg først lenge etterpå kom til å tenke på at jeg hadde en F.N.pistol caliber 635 i bukselomma. Men mannen eller kvinnen som hadde ført ~~kvinnen~~ var antagelig like redd som meg, det ble med dette ene angrepet, og det reddet meg. Hadde vedkommende gjort et angrep til, var jeg sikkert blitt liggende det. Jeg så ikke mere verken til "kjæresten" eller den gystiske fremmede. Jeg rømte valplassen- -.

Selvfølgelig skulle jeg ha meldt det passerte til Felt-politiet, så synderne kunne blitt fakkert og kunne fått sin fortjente straff, som det heter, men ~~ingen~~ for å

redde mitt eget skinn, lot jeg det være. Hva fanden hadde jeg med det fremmede kvinnfolket inne i den mørke porten å gjøre! Jeg så meg selv ~~xxxxxxx~~ i beste fall, stå å hugge ved ~~xxxxxxx~~ ~~xxxxxxx~~ en hel dag til latter for guttene, fordi jeg ikke kunne temme ~~d~~drifter og lyster som en soldat i krig må gjøre. Jeg nevnte ikke episoden med et ord, og riftet i pelskraven snurpet jeg sammen i smug. Men etter den dagen gikk hverken Bengt eller jeg ut på eventyr alene.

En dag i slutten av februar brakte jeg en av guttene til Feltsykehuset i Karihara. Han hadde gjort kollbøtte med en fullåstet pulk og hadde pådratt seg en kneskadø. Sykehuset var innredet i en toetasjes trebygning. Jeg har bestandig hatt en sann respekt for alt som har med sykehus å gjøre, og dette virket særlig sterkt på meg. Sykesøstrene beveget seg på tå og førte hviskende samtaler med hverandre, og jeg torde knapt puste av redsel for å bryte denne hellige freden. Fred? Jamen sa jeg fred. - Det var nettopp her man så ofrene for det motsatte. Døren ~~xxx~~ til et av rummene sto på gløtt, og jeg kikket inn. Det var bare en seng derinne, og fra en bylt gazbind hørte jeg jamrende stønn. En sykesøster som kom forbi, stanset og tittet over skulderen min. Hun ristet alvorlig på hodet og da jeg forsøkte å åpne munnen, la hun fort hånden sin over den og dro meg vekk. Da vi kom inn på forbindningsrommet, fortalte hun meg at den bylten som lå i sengen, inneholdt en finsk lotte som hadde vært i russernes hender.. Hun var blitt brakt til sykehuset dagen før med begge brystene oppsnittet og øynene stukket ut. Det var uvisst om hun klarte å beholde livet. Detaljene om denne umenneskelige skjendelsedåd fikk man sannsynligvis aldri. ~~xxxxxxx~~

Men hvis dere tror slike ting bare ble begått av russerne, tror dere feil. Jeg hørte om lignende ting begått av finner

overfor russere. Riktignok så jeg det ikke selv, men han som fortalte meg det, hadde vært vidne til ^{en} episode. Blandt andre var en russisk kommisar ~~xxxxxxx~~ tatt tilfange av en finsk forpost. De stakk begge øynene ut og skar tungen av ham, og sendte ham deretter ~~xxx~~, gal av hjelpeløs fortvilelse og smerte tilbake til de russiske stillinger. - Å, nei! Finnene var heller ikke guds beste barn. De umenneskeligste handlinger blir begått av begge parter i en krig. I Finland ble russernes grusomheter brukt i propagandaens tjeneste, og i Russland var det ganske sikkert på samme måte. - Og begge parter hadde rett.

Her på sykehuset i Karihara lå også en del av dem, som ikke hadde klart strabasen under den beryktede "dødsmarsjen" til Salla.

Den første kontingent frivillig fra Sverige og Norge var ferdig med sin utdanning og skulle settes inn ved fronten. Den svenske offiser som hadde kommandoen over denne første stridsgruppe, var selv en hardhaus, og trodde han var alle tiders strateg. Det er farlig å gå med slike tanker om seg selv. Han forlangte nemlig like meget av sin avdeling, som av seg selv. Tiltross for at han utvilsomt kunne ha fått materiell til disposisjon for avdelingens transport til fronten, ga han ordre om at avdelingen skulle tilbakelegge de ca. 30 mil ~~xxxxxxx~~ på ski. Det var ikke småtterier han forlangte av soldatene, dagsmarsjene ble satt til 5 mil om dagen. En enkelt dag var den tilogmed helt oppe i 6 mil. Soldatene måtte bære alt sitt personlige utstyr på ryggen. Dette resulterte selvfølgelig i at han allerede den første dagen, måtte sende mange tilbake. De klarte ikke å følge med. Andre forsøkte å henge på ved å kvitte seg med forskjellige effekter ~~etter hvert~~, som synget særlig sterkt.

Særlig nordmennene som var med, forbannet i sitt stille sinn gavmildheten i Norge, der de strevet og slet med et helt hestelass på ryggen.

Dere her hjemme, ville sikkert blitt dødelig fornærmet, hvis dere hadde sett hvor stor pris soldatene satte på gavene. Soveposene var det første som ble kastet, og så fulgte i tur og orden det de eller kunne undvære. Tilogmed saueskinspelsene ble etterlatt langs marsjruten. Hvem hadde bruk for pels, når dampen sto av dem. - Kulde? - Det var like varmt for disse soldatene i 35 kuldegrader, som for menneskene under ekvators brønnende sol. Resultatet var at en allerede slagen armé^{son} kom frem til bestemmelsesstedet. Overanstrengelse, forfrysninger og lungesykdommer hadde redusert styrken betraktelig, og mange av deltakerne har merker for løvet etter denne marsjen. To mann lå her på sykehuset i Karihara med amputert ben på grunn av forfrysning. Offl eren som ledet denne "dødsmarsjen" (det er vel ikke riktig å si at han hadde hele ansvaret for den alene), falt senere på denne gjerningen. Han falt på "på arens mark for en russisk granatsplint" het det i nekrologene over ham hjemme i Sverige. Sannheten er at han falt for tre kuler fra en som hadde "dødsmarsjen" i kjær erindring og ikke ville bli et offer for hans videre "strategi".

På et rom lå tolv mann, svensker og finner om hverandre. Her var det liv. De som lå her var lettere såret eller hadde mesteparten av sykehusoppholdet bak seg. De skulle snart utskrives, noen for å vende tilbake til fronten, andre som var blitt kampdyktige, til avdelinger hvor de kunne gjøre annen nytte. Da jeg kom inn, haglet spørsmålene ned over meg om hvordan det gikk ved de forskjellige frontavsnitt. ~~xxxxxxxx~~ Dessverre måtte jeg si, som sant var, at jeg ikke visste mere om krigens forløp enn dem. Det eneste måtte være russernes

siste flyangrep på Rovanjemi, hvor det ble brukt en ny type
brannbomber av tysk fabrikat.

En finne hadde fått den venstre hånden revet vekk av en
granatsplint "Sikkert også av tysk opprinnelse, slik som brann-
bombene". Han fortalte ~~at russerne~~ at ~~den~~
~~russernes~~
~~artilleri-~~ild ~~ble~~ ledet av tyske spesi-
li ter. Dette var opplyst av russiske fanger.
Faen ta både russere og tyskere! Jeg lurte på hva vi hadde
sagt om vi hadde visst at tyskerne også fulgte krigen fra
finsk side! "Når ^{jag} ~~russeren~~ blir frisk, skall ryssen og tysken
nog få betalt", sa han mens han hyttet med ~~stompen~~ som
var inntullet i bandasje. Men han fikk sikkert ikke ~~hø~~ledning
til å betale noen av partene igjen, hva han skylde dem. —
Ikke dengangen. — Kanskje han har gjort det senere —.

Det filosoferes over så mangt, når en ligger hjelpeles
i en sykeseng, og jeg kan så godt forstå tankene til den fin-
ske bondegutten, som sa: "Kan Gud Fader någonsin forlata dem
som morder oss før att vi inte/ ger vår gård, vår hustru och
vårt land i/ från oss. Kann man någonsin glomma det brott som
skett mot oss. Kann vi någonsin svika dem som dör därute?"
Vi ble tause. Kunne vi glemme og tilgi? Kanskje er det van-
skelig, men skal vi ikke huske det er sagt: "Elsk Eders fiender
velsign dem som forbander Eder, gjør vel imot dem som hater
Eder, og bed for dem som forfølger Eder"? "Nei", sa en annen,
som hadde fått en kule gjennom den venstre lungespissen. "Men
mitt högsta ønska är at ryssen skall dra åt helvete, så jag
får fara hem", og dette ønsket vi innerst inne alle sammen,
Vi ville ikke myrde eller myrdes, like lite som de på den andre
siden ville det. Den finske mentalitet kom kanskje best til
uttrykk i ordene "Nei, Vi älskar inte striden, men vi bönfaller
inte om fred".

Jeg måtte gå for å rekke tilbake til leiren innen kvellen. Da jeg sto på trappen og skulle forlate sykehuset, husket jeg noe jeg engang hadde lest av Johan Ludvig Runeberg: "Se honom härute, soldaten från Nyland, Se honom härute, soldaten från Österbotten. Se honom härute, soldaten från ødemarkenna- se honom när han tyet och allvarsam uten tvekan gå ut i linjen, se honom när han utför krigets hårda hantverk, se honom tigande och blek på bären - då böjer du huvudet och blir utan ord."

De første dagene av mars merket vi at våren var i anmarsj. Midt på dagen fikk solen slik makt at det dryppet fra trær og tak. Om natten var det fremdeles sprakende kaldt med farlig føre, det var skare så sterk at den bar både mann og utstyr. Vi lå i ro, det så ut til at russerne hadde tatt en pust i bakken. Bare en eneste gang fikk vi melding om observerte fallskjermsoldater, og den viste seg å være falsk. Etter meldingen å dømme var det bare noen få mann det gjaldt, og to lag ble ansett tilstrekkelig for å ordne opp i sakene. Jeg førte et lag, og en sersjant som ble kalt "Røden", på grunn av et ildrødt helskjegg, førte det andre. Vi ble enige om å gjennomløpe hvert vårt område. Jeg gjennomstøvet hele mitt, uten å finne det minste spor etter Ivan. ~~Råxxxxxxx~~ Da vi gikk tilbake for å møte "Røden", hørte vi maskingeværknitning i den retning laget hans var. "A.ha!" Der hadde vi viltet. Vi satte full fart på og få minutter etter var vi fremme. Laget gikk i stilling. Da det ikke kom noen skudd fra dem på den andre siden, kjøp jeg bort til "Røden" for å diskutere hva vi skulle gjøre. Jeg spurte først om han hadde noen særede. Nei, det hadde han ikke, ^{hadde} jævlarne ~~xxx~~ ikke svart med et eneste skudd! Han var forbanna. "Hvor ligger de?" spurte jeg. Der! han pekte øver mot lysningen i skogen. Jeg så og så, men kunne ikke oppdage noen ting. Dette sa jeg, med det resultat at han ble

ennå sintere. Dere vet det med det røde skjegget", legger fortelleren til. Han tømmer pølterglasset og brygger seg en ny. "Hvordan gikk det videre?" maste vi. "Jo," han smiler, "da vi fikk undersøkt sakene, viste det seg at den antatte Ivan ikke var annet enn en gammel forvridd trerot. Mørket, skyggene og fantasien hadde spilt "Røden" et puss, og han var ikke å snakke til på flere dager. "Også geværet mitt, da", sa maskingeværskytteren, "Nå hadde jeg pusset det så fint og satt det inn med olje, og nå får jeg arbeide i hele natt".

~~Ekstrem~~ Utenom denne lille episoden hendte det ingenting de første dagene av mars, men vi ante at noe stort var igjøre. De forunderligste rykter svirret. En dag ble det fortalt at nå skulle finnene sette igang storoffensiv for å knuse den siste ~~faktisk~~ rest av russere. Om ikke lenge skulle vi paradere på "Den røde plass" i Moskva. En annen gang hørte vi at russerne hadde bedt om våpenstillstand, men at Mannerheim som den mann han var, hadde avslått. Russerne skulle knuses til siste mann. ~~Men~~ En skulle jo tro at vi som var midt oppe i Ragnaroket, var litt bedre orientert, men det er et uttrykk som sier at man må gå bort for å få greie på hvordan det står til hjemme. Og er det noen som ~~må~~ må gå bort, så er det soldater i krig.

Vi ante ingenting før bomben sprang. Krigen er slutt! - Det var fred!-

Onsdag 13.mars 1940 kl.11.05 kom ordren om å legge ned våpnene. Nåja, vi hadde ikke fiendeføling, som det heter, så våpnene kunne være der de var. ~~Men~~ I løpet av et kvarter stanset stålorkanen fra ishavsfronten til den sydligste geværstilling på "Nesset". Stillheten senket seg over slagmarken. - Vi var uten ord. - Det var ingen gledesjubel, ansiktene stivnet til, vi gikk

bare rundt og så på hverandre. På hvilke betingelser var fredsavtalen inngått?

Senere på dagen fikk vi vite det offisielle kommunikes innhold. Tirsdag den 12 mars kl. 17 var det holdt et møte i Moskva mellom Finnlands og Rådsunionens representanter hvor teksten til fredsavtalen ble diktet av russerne! Avtalen ble undertegnet natten til ~~den~~ 13.mars.

Mens kanonene tordnet som aldri før, var de finske representanter reist til Moskva, til fiendeland, - for å forhandle. Russerne hadde ikke engang innrømmet våpenstillstand under forhandlingene. -

Finnland var tvunget i kne. Med sine treog trekvart millioner innbyggere klarte de ikke å holde stand mot Russlands etthundre og treogåtti millioner. Hjelpen som de håpet på fra Vestmaktene, uteble. Løfter som ble gitt, men ikke holdt, tvang finnene til å oppgi kampen. Alene gikk de inn i den, med hele den vestlige halvkules sympati i ryggen. - Alene gikk de ut av den, med blødende sår.

Tusener av Finnlands beste ungdom var blitt sprengt til atomer eller lå begravet på de forskjellige frontkirkegårder. Tusener lå lemlestet og blødende på sykehusene. - Bare skorsteinene/ sto igjen der det engang hadde vært landsbyer, hjem for hundretusener. Var alt dette nødvendig bare for å innlemme Viborg, den urgamle festning mot øst, og Hangø i Russland? Nei! - Det var ikke noe å juble for.

Vi som var gått frivillig med for Finnlands sak, kunne reise hjem. Tjenestetiden var utløpet. ~~xxxxxxx~~ Tause pakket vi sakene våre. Våpen og annet utstyr ble innlevert. Hjem, ja - hjem fra krigen. -

Vi defilerte for Mannerheim på Kemijärvi. Det finske og svenske flagg^{et} valet fra flaggstengene. Jeg forsøkte å få øye på om ikke det norske også var heist, men det var ikke å se. Vi var jo også nordmenn her i avdelingen. Jeg kom til å huske noe jeg hadde hørt, - var det kanskje ikke bare et rykte allikevel? - at Norge hadde nektet gjennommarsj for hjelpen fra vest. Jeg tenkte på uttrykket "norrbagge". Vi var jo "norr-bagger" —. Da så jeg plutselig en mann ~~XXXXXX~~ forlate avdelingen. Han løp oppover mot husene og et øyeblikk etter kom han springende tilbake med noe under armen med kurs for flaggstengene. Vi fulgte ham alle med øynene. Avdelingene var innrettet, og vi ventet hvert øyeblikk at Mannerheim skulle komme. Mannen arbeidet febrilsk med et eller annet. Man ligger på kne, så vi kan ikke se hva han foretar seg. Da med ett reiser han seg, løfter armene over hodet og drar i flaggsnoen. Det er noe som løsner inni meg, jeg må svelge en stor klump i halsen og tårene renner nedover kinnene. - Det norske flagg går langsomt til topps. Åren er reddet! Et øyeblikk etter kom Mannerheim. Etter å ha inspisert de i givakt kommanderte avdelinger, holdt han en kort tale. Den vil aldri bli glemt av oss som hørte den. Særlig festet disse ordene seg i sinnet mitt! "Jag har kämpat på många slagfält, men jag har aldrig skadat er like". Flaggende smalt i vinden.

Kirgen var slutt! Finland hadde måttet kapitulere for overmakten. Men militært var Finland ikke beseiret og det det viktigste av alt, selvstendigheten, var reddet. Lemlestet og blødende reiste Finland igjen hodet. Den finske sisu fornektet seg ikke. De spyttet i øyene og tok fatt på nytt. Av ruinene skulle nye hus reises. Nye hjem til dem som måtte og ville forlate de avstutte områder, skulle bygges. De sto side om side, guttunge og oding, småjente og bestemor. Det

Det var ingen fortvilelse, ingen overgivenhet, ingen klager. De tok bare fatt på nytt igjen, slik deres forfedre hadde måttet gjøre så mange ganger før. Det var bare to ting de tenkte på, og det var arbeid og atter arbeid.

Ved fredsslutningen utløp min tjenestetid, og jeg var ledig igjen. Skulle jeg vende tilbake til det jeg engang ~~XXXX~~ ~~XXXXXX~~ rømte fra? Skulle jeg fortsette livet i Oslo med arbeidsledigheten og dens forbannelser? Nei! Jeg var blitt gla i finnene og landet deres den tiden jeg hadde vært der, og betraktet det nesten som mitt annet fedreland. De trengte meg enda. De hadde bruk for ~~hver~~ eneste hjelpende hånd som ble rakt dem. Armeen skulle bygges opp igjen og hullene krigen hadde forvoldt, måtte lappes. Jeg fikk oppfordring om å bli og ~~XXXX~~ 27. mars 1940 undertegnet jeg en kontrakt med den finske armee for 2 år. Jeg gikk inn i den militære løpebane. Tjenesten skulle den første tiden bestå i grensevakttjeneste i Karelsken, der jeg skulle være ved en svensktalende avdeling, 10. infanteriregiment (Nylännska-Regimentet). Da jeg hadde ^{sindeks krevet} ~~innvilget~~ kontrakten fikk jeg 14 dagers permisjon for å reise hjem og ordne opp i sakene mine ~~der~~. Det var jo ting som nødvendigvis måtte gjøres, når jeg for fremtiden skulle bosette meg i Finland. Lite ante jeg at jeg ikke skulle få anledning til å oppfylle kontrakten, da jeg om ettermiddagen 27. mars forlot Torneå på vei til Oslo.

K R I G E N I N O R G E

"Jeg kom til Oslo 6. april 1940", fortsatte fortelleren, mens han tendte en ny sigarett. "~~Jeg var~~ noen dager i Stockholm og kom til Oslo ved åttetiden om morgenen. Vi var fem-seks Finnlandsfrivillige med samme tag, ~~og~~ ble mottatt med pomp og prakt på perrongen av journalister og fotografer, som ustanselig hadde oss "på kornet". Folk som hadde vært oppe før "en viss mann har fått bukse på", trengte seg rundt oss. Jeg ble trykket så ofte i hånden at den verket ⁱ flere dager ~~stør~~. En ung, søt dame stakk en blomsterbukett i armene på meg. Ikke i min vildeste fantasi hadde jeg drømt om noengang å bli g~~gj~~estand for slik beundring. Journalistene ble kanskje litt skuffet da ^{vi} ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ ikke hadde noen heltedader å ^{fortelle} ~~berette~~ om, men de kastet seg begjærlig over en av karene, som hadde en flaske svensk brennevin, "innabords". Jeg kjente ^{ham} ~~karen~~ igjen som hestepasser fra Kemi. Dette sier jeg ikke ~~for å fortelle~~ ham, men jeg måtte smile da jeg hørte ham fortelle i brautende ordelag, om hvordan likene reiste seg på kjempebålet han hadde vært med å tenne. Det var en populær beskjeftigelse for dem som aldri hadde sett et lik, ^{presentere} ~~XXXXXXXXXXXX~~ seg som herr N.N., profesjon likbrenner i Finland. Hadde ~~man~~ man ikke vært med på det, så var man ikke noe til kar. Desverre hadde jeg ^{ikke brent lik} ~~ikke det~~, og måtte følgelig trekke meg litt i bakgrunnen. Etterat journalister, fotografer og andre var ferdig med oss, ble vi loset inn i ~~van-~~ ^{og på det} ~~te~~ biler ^{som} frokostbordet ventet oss på Grand. Vi vakte voldsom begeistring blandt de andre gjestene. Alle skulle bort og se og snakke med oss. En gammel, aristokratisk utseende dame måtte tilogmed føle på oss med fingene, - på oss helter fra Finland, ^{av} ~~og~~ hestepasseren fra Kemi var den største ^{av} alle heltene

Han hadde en svensk "Huskverna" armépistol liggende foran seg på bordet. Enten hadde han stjålet den selv, eller også hadde han tusket den til seg fra ^{en}fråtannen, som hadde stjålet den. Etter å ha konsumert en god del saker, som var sterkere enn vann, ~~tok~~ ^{begynte} han også ^{å fekle med} ~~opp~~ en fryktingydende finsk "puko", ~~som~~, ~~han fekket med~~. Gud vet hvor mange russere han hadde skåret strupen over på med den, få var det ikke!

Heltene spredtes etterhvert for alle vinde. Hestepasserer datt ganske tidlig av lasset. Jeg hadde forsøkt å berolige ham flere ganger, med den følge at jeg ganske ettertrykkelig ble gjort oppmerksom på at jeg ikke hadde noe å si, selvom jeg aldri så meget [var] sersjant. Krigen var slutt nå! Tilslutt mistet han helt evnen til å orientere seg. Han tok meg meg for en russisk kommissar - det er jo ikke lett å avgjøre om en person likner noe man aldri har sett - ! Vi måtte forlate ham på den første valplassen. "Og trur dere ikke russere skar alle tårn a' meg, svina" hørte vi ham fortelle to flotte fruer, da vi gjorde forsvinningsnummer. To mann hadde noe viktig å utrette - kvinnfolk! - så vi ble bare tre mann som spiste middag i Tøstrupkjelleren. Der ble servert bl.a. et temmelig stort antall aquaviter med etterfølgende kaffe og liker, og ^{drucker} ~~etterpå~~ forsvandt nok en mann. Vi var to stykker som fullførte dagens program med soupe i spisesalen på Humlen restaurant om kvellen. Avslutningen er litt uklar, men jeg var da hel og uten skrammer da jeg dagen etter våknet i mitt hjem i Teresegaten. Jeg oppsøkte det Finske Genralkonsulat, og leverte noen papirer jeg hadde hatt med fra Finland. Resten av dagen gikk med til å reparere de "indre skader" jeg hadde pådratt meg dagen før.

Hodet mitt var forresten ikke blitt noe bedre da jeg slo

synene opp ut på dagen den 8. april. Nå måtte noe gjøres, for det var ikke mange dagene før jeg måtte reise igjen. Fjorten dagers permisjon går så utrolig fort. Etter å ha besøkt enkelte bekjendte, som dengang enda ikke undgikk ~~mitt~~^{med} skip, kom jeg hjem ved halvtolvtiden om natten. Jeg hadde nettopp drukket en kopp kaffe og skulle til å legge meg, da luftvernsirenene tok til å ule. Klokken var et kvarter over tolv natten til den 9. april 1940.

Jeg ble stående med buken i hendene - hva fanden var dette? drømte jeg eller var det virkelighet? Selvfølgelig var det bare prøvealarm. Jeg ventet noen ^{minutter}, men ^{falt} forble rolig. De andre leieboerne ~~löp i trappen~~^{men det hørte jo med til} "prøvet" ~~at de måtte gå~~^{til} tilfluktsrommet. Instruksene ved Flyalarm hadde jeg lest tidligere. Noen ringte iltert på ringeapparatet, men innen jeg fikk lukket opp var vedkommende forsvunnet, og jeg la meg. Fem over halv ett gikk "Faren over". Jeg snudde meg over på den andre siden og sov videre. Hvor ~~lång~~ jeg sov, vet jeg ikke, men jeg ble vekket ved at sirenene begynte å hyle, - flyalarm igjen. Noen minnutter etter var den samme kimingen på døren, og nå sto vaktmesteren utenfor. "Det er krig" sa han. "Tøys", mente jeg, "hvem skulle vi krige mot?" "Det er sikkert enge ~~sk~~ mennene" sa han, "De må gå i kjelleren". "Ja, / når det kommer så langt" sa jeg. Jeg var trett og grinet over å bli vekket ~~der~~. "Forresten har jeg vært ~~der det var~~² krig før", slengte jeg etter ham i trappen.

Krig her i Norge? Umulig. - Jeg la meg igjen, forsøkte å sove, men tankene svirret i hodet mitt. Jeg hadde fulgt svært lite med i de politiske hendelsene de siste månedene. ~~AVIAER~~ hadde jeg nesten ikke lest. Kanskje var det allikevel hendt et eller annet? Da det lysnet av dag, lå jeg fremdeles

våken. Jeg ventet å høre "Faren over", men forgjeves.

Klokken halv syv sto jeg opp og kledde meg. Jeg hadde bare uniformen min fra Finnland, så jeg var i full krigsmundur da jeg bega meg ut i byen. Jeg fikk tak i en avis og gikk inn på en kafe på Grønland og studerte den. "Fremmede krigsskip og transportfartøyer observert i innløpet til Oslofjorden" var en overskrift som slo imot meg med føle typer på avisens forside. Men hvilken nasjonalitet hadde disse fartøyene? Det var det ingen som visste, men det gikk jo ikke lenge før gaten var løst. Plutselig hørt motordur, - først svakt, så sterkere og sterkere, tilslutt var det som en orkan var brutt løs. Alle som var på kafeen stormet ut på gaten, og der - rett over hustakene raste flyene over byen. Et, to, - fire, - åtte - seksten! Vi måtte oppgi å telle. Der skjøt de også fra et. Rekylsettene fra kulene hvinte langs gaten. Nå begynte luftvernet på Ekeberg å skyte! - Det var krig. - Krig i Norge, og hvem vi kriget mot, ~~XXXXXXXXXXXX~~ var det ikke lenger tvil, Det tyske hakekorset ~~XXXXXXXXXXXX~~ stort og svart, - så forbannet svart, var tydelig å se på flyene. -

"I tilfelle av krig, har du å melde deg for nærmeste militærmyndighet såfremt du ikke kan nå egen militæravdeling -" husket jeg fra undervisningen på Trandum i ~~1937~~ 1937. Men hvorfor var det ikke kommet mobiliseringsordre? Krigen var kommet til Norge som "julekvellen på kjerringa!" -

Jeg gikk straks til Akershus festning for å melde meg, men der var alt et eneste rot. Ingen visste noen verdens ting om hva som skulle og måtte gjøres. En av "naftalingubbene" spurte meg tilogmed om jeg var tysker, da han så uniformen min.

Her var ingenting å gjøre, og da tyskerne droppet en liten bombe på festningsmuren, ble det vill panikk/ i „menasjerlet.“ Redde seg, den som reddes kan! Festningen ble overlatt til seg selv. Det er vel mulig at en eller annen naftalingubbe lå på kne i sitt lønnkammer, - ham om det! - Jeg gikk!

På hjørnet av Kirkegaten og Prinsensgate sto fem soldater i uniform. De hadde en liten kiste mellom seg, men var øyensynlig i tvil om et eller annet. Da jeg kom bort til dem, hilste de så godt de kunne. Jeg spurte hva de hadde fore, og de ble litt forlegne. Det var det, at de skulle opp til Tidens Tegn i Akersgaten for å besette luftvern^{er}mitraljøsen på taket der. Nå hadde de fått tak i 200 skudd, men det viste seg å være trepropper! - "Er det ikke ammunisjon der oppe, da?" spurte jeg. Det visste de ikke. De visste ikke om det overhodet fantes noen mitraljøse deroppe. - "Forresten kan det være det samme," sa en av dem, som vistnok var utsett til sjef for foretagedet. - "Vi har aldri skutt med en slik bøsse før, - men det skulle nok gått om vi bare hadde hatt det vi skulle bruke", la han til. -

Jeg oppsøkte vakten på Møllergaten 19, og der var det merkelig nok folk. - "De får vente til vi ^{løn}ordre om hva som skal gjøres", ble det sagt meg, og jeg ventet i syv lange og syv brede. Omsider kom en, og meddelte meg, at jeg fikk gå hjem og vente på skriftlige innkallelse ~~kom~~. Dette hørtes greit ut. Det beste var nok å gå hjem til situasjonen var blitt litt klarere, - - .

Da jeg kom til byen igjen, var alt et eneste røre. En gammel dame falt meg om halsen og fortalte at "Nå kom engelskmenna marsjerende innover Drammensveien", - "Tyskera kunne bare forsøke seg, så skulle dem få". Det var første gangen jeg hørte ~~at~~ engelskmennene var i anmarsj. I tiden som fulgte

fikk jeg høre det ofte. Jeg dro ut til Nordstrand, hvor min familie bodde. Der trodde de at Oslo allerede var lagt i grus og at det var gatekamper mellom engelskmenn og tyskere, - der ~~var~~ det var gater igjen. Jeg lurte på —" fortelleren tar en liten pause, "Jeg lurte på om de ~~kan~~ huske hvor for- ~~xxxxxxxxxxxx~~ bannet de ble, da jeg fortalte at det ikke var annen fremmed militærmakt i Oslo enn tyskerne.

En av naboene kom heseblesende og fortalte at "nå skyter dom med maskingevær like borti åsen her", - han var kritthvit i ansiktet. Det viste seg at "maskingeværskytingen" skrev seg fra flagglinen på Nordstrands Tuberkulosehjem, ~~den ligger i~~
~~xxxxxxxxxxxx~~

De utroligste rykter svirret, og alle mente de å vite beskjed. "Det var store kamper både her og der, og tyskerne hadde fantastiske tap, det var helt sikkert! Alle større utfartsveier var fulle av militærkolloner som skulle erstatte de som falt." Men den tyske krigsmaskin rullet frem etter veien i hele Syd-Norge tross alle rykter. Det ble kjempet, riktignok - men igjen hadde en stor Bjørn angrepet en liten mus, og denne musen var ikke i besittelse av det, som dens ~~bror~~ i øst hadde, nemlig sisu. — Vi var "Nørrbagger" og ikke finner ~~—~~.

Neste dag dro jeg til byen igjen. Jeg måtte sondere terrenget, og kom opp i det utroligste. Mens jeg gikk rundt ~~og~~ ~~xxxxxxxx~~ for å snuse opp hvor de omtalte store kampene raste, reiste det seg et ramaskrik over hele byen: - "Vi må evakuere! Det skal ikke bli sten tilbake på sten!" - Det var dommedag. Trikker, biler, alt som kunne rulle ble lastet ~~til~~ til de så ut som bevegelige maurtuer. - "Ut av byen" lød ropene. Butikker, kontorer, verksteder, - kaffèer og leiligheter ble forlatt i hul og hast. Dører ble stående åpne, ingen tenkte på å låse, de hadde ikke tid til slikt. Nå gjaldt det livet! Kvinner i

bare underkjolen var ikke noe sjeldent syn, heller ikke folk med tøfler på bena. Det ble ikke tid til omhyggelig toilette. Mor og barn i forskjellig bil og med forskjellig mål, var meget alminnelig. Det kunne gå dager før familiene igjen var samlet. ^{4 et allfelle var} Mannen ~~kunne være~~ kjørt fra arbeidsplassen til Grorud, hustruen fra melkebutikken til Østmark^ø og en fem år gammel datter ~~ble~~ tatt opp på gaten av noen snille mennesker og brakt i sikkerhet ~~til~~ i Ski.

Jeg gikk flere timer ~~inn~~ skogen ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ og trøstet en fortvilet ektemann som lette etter kone og to barn. Det var dagen etter. "Jeg har sett etter i klesskapet hjemme, og jeg tror fa'en ta meg ikke hu har annet enn ei lita bokse på", sa han. Nå, litt mere hadde nu både hun og ongene på seg, da vi endelig fant dem på "Ødegården" i Østmarka like utenfor Oslo,

Som før sagt, hadde jeg bare Finnlands-uniformen å ha på meg, og den brakte meg to timers ufrivillig opphold hos den tyske vekten på Stortinget før misforståelsen ble oppklart. Det bevirket at jeg måtte forlate byen igjen uten å ha fått det minste vink om hvilken retning jeg skulle ta for å komme til de kjempende, norske styrker. Det eneste jeg hørte var at det visatnok fantes mindre avdelinger som opererte på egen hånd i Nordmarka, og at biskop Bergrav var døtt ut med ropert for overtale dem til å overgi seg. Om dette var et rykte ~~xxxx~~ vet jeg ikke blandt så mange andre, ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~, - men det ble sagt —. Jeg måtte gå tilfots tilbake til Nordstrand, alt som kunne rulle hadde forlengst forlatt byen. Noen etternølere passerte meg i rasende tempo, mens de alt i ett kastet engstlige blikk bakover mot byen. "Montro de klarte å komme i sikkerhet, for krutttenna gikk i lufta?" - De løp for livet.

Jeg var kommet nesten frem til mitt bestemmelsessted, da en bil kom etter meg i susende fart. Idet den kjørte opp ved siden av meg, bråbremsset den. Den skle sidelengs en tyve-tredve meter før den endelig ble stående tvers over veien. Et hode, som viste seg å tilhøre en politifullmektig fra Oslo, ble stukket ut av vinduet. - "Er De norsk?" spurte han med ^{litt} skjellvende stemme. - Gud vet om han ikke satt med fingeren på avtrekkeren på en pistol i lommen sin, - "for det er jo ingen tysk uniform", la han til mens han beundret kryssbandolæret mitt. Han ble synlig lettet da jeg bekreftet at jeg var nordmann, og da jeg fortalte at uniformen min var finsk, ble han ivrig. "De har vært i krigen før, De da?" spurte han. Hånden han hadde i lommen, ble tatt opp. "Kom inn, De må hjelpe oss", sa han og åpnet bildøren. Bilen var full av folk, som viste seg å være hans familie. Omsider fikk jeg presset meg ånn mellom to forskremte jentonger. - Klampen i bønn! - og den ville ferd fortsatte til Rustadsaga i Østmarken.

Var byen tom, så var det til gjengjeld fullt her oppe i Østmarken. Det sydet og kokte som i en maurtue. Da vi gjorde vår entre på skueplassen, og de første fikk se uniformen min, og ~~at jeg var~~ en norsk politimann, høstes et skrik som fikk trærne til å svaje. "Nå kommer de!!!" og på null komma null var hele "sauflokken" forsvunnet i skogen med undtagelse av noen barn og gamle, som ikke var istand til å delta i "hundre meteren". Hvem de trodde jeg var, og hvem de ventet, fikk jeg aldri vite, men noe følt måtte det ha vært. Tyskerne hadde de jo lært å kjenne den første dagen - "Det er noen pene snille mennesker", hørte jeg en av de gamle si, og hun hadde vel greie på det -- .

Omsider seilret allikevel nysgjerrigheten over redselen, og det ene bleke og forskremte ansiktet etter det annet tittet

frem mellom trærne. Da de så at ulven ikke hadde spist hverken Rødhette eller bestemoren, ble de modigere. Kanskje var det ikke så farlig allikevel, og en etter en kom de frem fra sitt skjul. Tilslutt var mesteparten samlet igjen. Noen enkelte var borte, de hadde rett og slett ruset på måfå inn gjennom skogen, og vi brukte mange timer på å finne dem igjen."

Fortelleren blir sittende taus, og vi andre tenker tilbake, men det er så langt borte nå. Enkelte av oss hadde selv vært grepet av panikken dengangen. Vi hadde ikke vært svært høye i hatten.

"Jeg hadde sett mennesker i et annet land", han bryter tausheten, "Mennesker som sto og så sine hjem gå opp i flammer, så sine kjære ligge døde som offer for krigens grusomheter. Tusener måtte evakuere, men aldri så jeg noe lignende, som det jeg var vitne til i Oslos nærmeste omegn. Og det tross for instruksjoner som var gitt og øvelser som var holdt gjennom langere tid. Alt klikket her hjemme. ^{/ hvem skulle hjelpe når burde kunne} De som ~~skulle rettled~~ ^{del} ~~og hjelpe andre,~~ [måtte selv] ha rettledning og hjelp. ² ~~Men~~ ~~hva hadde det?~~ - Ingen. - Jeg var i Norge nå, sammen med "Norrbagger", og jeg var selv en "Norrbagger" blandt de andre ---.

Undres på om noen av de som var der oppe omkring Rustad-saga, husker at de ble oppsøkt, - vekket er vel for meget sagt, - og at de fikk rykende varm risengrynsgrøt. ² Mat hadde de jo ikke, og hjem til Oslo turde de ikke gå. Om de kan huske at noen strevet med bøtter fulle av grøt kilometervis inn i skauen midt på natten. ² Den grøten som kom som sendt fra himmelen, ble hentet på de kommunale kjøkkener i Oslo. Der var det heldigvis noen igjen, som ikke hadde mistet vettet.

Jeg skulle ha vært tilbake i Finland, men det var jo ikke ~~...~~ til å tenke på nå, slik alt utviklet seg. Jeg for-

sto at det ble kjempet i Nord-Norge, men hvordan skulle jeg komme dit? Jeg forsøkte meg planløst mange ganger, men ble alltid stoppet av norske og tyske vaktposter, som forlangte passerseddel. Uniformen ~~min~~ hindret meg ikke lenger. Jeg hadde fått tak i en gammel siviljakke ~~min~~ til avløsning av den militære. - Jeg lyttet på alle norske sendinger fra ~~kunnen~~ England. Engelskmennene var kommet nordmennene til undsetning, og etter meldingen var det bare spørsmål om dager, når tyskerne måtte ut av landet ~~AVT~~. Den engelske fremrykking gikk planmessig, het det, og tyskerne hadde store tap. På den annen side kunne jeg heller ikke undgå å høre tyskerne og deres norske lakeiers fremstilling av hendelsene. ^{Se på} ~~Her het det~~ i likhet med ~~hos~~ engelmennene, at operasjonene gikk planmessig frem. Sted etter sted ble besatt. En dag var jeg nede på Akershus, som blandt annet også ble brukt til å huse norske krigsfanger. At tyskerne ikke var så nøye med vaktholdet, forstår man, når jeg uhindret kunne snakke med ~~fangne~~ fangne soldater gjennom vinduet. Jeg fikk her vite at krigen i Syd-Norge på det nærmeste var forbi, og hørreisende var de beretninger soldatene kom med om planløsheten og ansvarsløsheten, som hadde hersket i avdelingene. "—Tilslutt," fortalte en, "visste vi ikke hvem var venn, og hvem var fiende. Vi lå en hel dag og plaffet på noen vi trodde var tyskere, ~~min~~ og som viste seg å være nordmenn." "Hos oss," fortalte en annen, "så vi ikke en eneste tysker før de innhentet oss på vår flukt, tredve mil fra plassen vi skulle forsvare, men som vi fikk ordre om å rømme. Men tyskerne var greie. Vi fikk litt mat av dem, noe vi ikke hadde smakt på aldri så lenge, og så spilte vi poker med dem, - Se her!" Han viste meg en bunke Reichskreditkassenscheine, "det skal bli en durable fest når jeg kommer fri". En tredje jeg snakket med fortalte at "vi var hissig på å slå alle gutta; men offiseren

ville hjem til kjerringa. Vi skaut'n og fortsatte på egen hånd
te'
~~te'~~ vi ikke hadde mer/ å skyte med. Av de som var igjen, klar-
te noen å komme seg unna, ~~Andrexx~~ deriblandt jeg, ble tatt
te' fange."

Jeg forsto nå at det eneste sted jeg kunne gjøre noe,
var i Nordnorge. Men det var lettere sagt enn gjort å komme
dit, den eneste måten var over Sverige.

Jeg gikk noen dager og studerte, så tok jeg min beslutning.
Hvo intet vover, intet vinner, - tenkte jeg -----

Stemningen blandt ~~de~~ menneskene ^{nå/} kom i/ forbindelse med ~~de~~, var meget vekslende. Mesteparten anså krigen for tapt allerede i midten av april. Tyskerne var slett ikke så grusomme som tidligere propaganda hadde fremstilt dem. De spiddet ikke småbarna på bajonetten sine, heller ikke voldtok de norske kvinner. Det var "pene, snille mennesker" som gamlemor oppe ved Rustadsaga hadde uttrykt det. Folk begynte igjen å ferdes ute. Kinoer og restauranter fyltes av en gla og sorgfri ungdom. Mens kanonene tordnet og mitraljøser knitret "etsteds i Norge" ~~700~~ hundreder av norsk ungdom lot sitt liv på slagmarken, danset ungdom i sin beste alder, swing på restaurantene. Norske kvinner tilfredstillet fiendens hunger etter elskov. Forretningsmennene regnet ut hva de kunne tjene på forretninger med fienden, for tyskerne ba ikke om tredve dagers kreditt. De betalte kontant og godt. Folk som ikke hadde hatt fem øre mellom hendene før, hadde plutselig bunkevis av sedler. Arbeidsledigheten var med ett forsvunnet, og timelønningene steg med en svimlende fart. En hørte om fortjeneste på fire og fem kroner timen for en alminnelig sjauer. Båter ble losset, biler og andre transportmidler lastet. Hjulene rullet. "Vi kommer. Vi kommer. Vi kommer." sang jernbanevognenes hjul på vei nordover med våpen, ~~og~~ammunisjon og levnettsmidler til fienden ---. Tyske bomber, bestemt for et eller annet hjem i Nord-Norge, ble transportert frem til flyplassene av nordmenn. ~~Mens~~ Tyskerne spiste sjokolade med meierismør på og tørket kremen av munnen, ~~og~~ ^{men} ~~de~~ nordmenn ^{slid} så svetten sant med å mate det grådige gapet på ~~den tyske~~ krigsmaskin. ~~Men~~ ~~Mens~~ champagne-korkene smalt ^{te} og rå latter og kvinnehvin blandet med saksofonenes ~~xxxxxxx~~ skratt treng-

te ut i den mørklagte byen fra restaurantene, kunne man se enkelte skikkelser bevege seg med tunge skritt og krum rygg langs fortauene. Tett inn til husveggen gikk de, som om de var redd for å gå i veien", fortelleren tok en liten pause, han hadde fått et stramt drag rundt munnen. "Jeg sto en kvell utenfor en av Oslos største restauranter. Gjennom et lite hull i blenninggardinet kunne jeg se livet innenfor. Da kom en skikkelse opp ved siden av meg. Han ble stående å se på det samme som meg. Vi sto slik lenge, ingen av oss sa noe, - kanskje var vi redd hverandre, en skal aldri utlevere seg. - Tilslutt kom det, lavt men innbitt: "Fy fanden" --- Ja, fy fanden!

Vi snudde og gikk nedover mot Vestbanen. Han hadde det på samme måten som meg, og da jeg innviet ham i mine planer, ble han fyr og flamme. "Jeg slår følge!" sa han, "her har du labben".

Slik ble jeg kjent med tidligere finnlandsfrivillig Einar Holm, dengang bosatt i Holtangarden på Grønland. Vi ^{rikk} ~~var sammen~~ gjennom hele Sverige og Finland helt frem til Kirkenes. Her skiltes våre veier. Han hadde tjenestegjort i Marinen i Horten tidligere, og ble derfor beordret til tjeneste på en Engelsk båt. Senere har jeg hverken sett eller hørt noe til ham, men jeg håper han har klart seg helskinnet gjennom fandenskapen. Han var eneste sønn av en enslig kvinne.

Allerede neste dag var vi klare. Fluften til Sverige skulle foregå over Setskog og Rømskog. Den største vanskeligheten, ville bli å komme over Øyeren. Isen var i oppløsning og med båt var det umulig. Det fantes bare en vei, og den gikk over Fetsundbrua. Men her var tyske vakter, og hvis ferden skulle lykkes, måtte ikke de få snusen i oss. Det skremte oss

ikke å måtte gå hele velen, men jo hurtigere og bekvemmere, desto bedre —.

Jeg fikk tak i sjåføren på bilen mellom Oslo og Mo i Høland. Han var "game" og lovet å hjelpe oss med den tyske kontrollen i Fetsund. Vi pakket en ryggsekk med det aller nødvendigste. Einar hadde også en Norsk Finnlandsfrivillig uniform, og vi hadde begge uniformsbuksene på, mens jakker og bandolærer ble lagt i sekken. Det skulle vi sette på oss når vi gikk over grensen. Av matvarer hadde vi knekkebød, sjokolade og buljongterninger. ^{Dette 2 2 4} Vi fikk forresten aldri bruk for. ~~Da~~ Da vi hadde sagt adø til våre nærmeste, gikk vi ned til Grønlandstorv ved tre tiden. Bilen skulle gå derfra kl.5. Vi gikk inn på kafé "Elim" for å vente. Vi syntes alle mennesker så så rart på oss og buksene våre, men her innef kunne vi skjule dem ~~xxxxxx~~ under bordet. Jeg traff et søskenbarn her. Han arbeidet på brygga, og da han hørte hva jeg hadde fore, sa han: — "Du er gærn. Bli hjemme." Jeg spurte om ikke han kunne tenke seg å komme sine landsmenn til hjelp i Nord-^{vind} Norge, men han trodde ~~sikkert~~ jeg var gått helt fra vettet. Han som hadde fast arbe' på brygga og tjente sanne penger? Nei, det fikk være!" Fortelleren smiler. — "Jeg traff forresten den samme fyren igjen for en tid siden. Jeg sto nede i Skippergata, da han kom imot meg. Han var arbeidskledd og kom sikkert fra jobben. Jeg ville hilse, men han kom meg i forkjøpet ved å rope: — "Du har vel fått nok nå, idioten!" Jo, han hadde rett. Jeg har fått nok nå — av ham og hans likemenn. Kanskje han ennå arbeider på brygga?

• bakerst i bussen
Einar og jeg ble klemt inn/mellom tomme melkespann og andre pakkenelikker av forskjelligslag, ~~xxxxxx~~. Sjåføren fant frem en gammel presenning. — "Brei denna over hue", sa han. "Når vi er unna tyskerne, skal jeg stanse og så kan dere komma foran og sitte som folk". Vi fulgte anvisningen og kort

Men vi så ingen av de "grønkleddte", og ut på ettermiddagen forlot vi hovedveien ved Rømskog kirke. En skogsvei slynget seg inn mellom trærne foran oss. Den førte til grensen. Nå gikk vi etter kartet, og da vi etter beregningene skulle være i nærheten av grensen, kom ^{vi} til en gård, ~~der~~ ^{som vi gikk} ble ~~enige~~ ~~om~~ ~~å~~ innom. Kanskje vi kunne få opplysninger om forholdene ved grensen. Etterat vi hadde sondert terrenget, som det heter, "angrep vi gården frontalt." Den eneste ild som ~~høtte~~ oss, var en ilter finnehund som høylydt ~~fortalte~~ ^{fortalte}, at her kunne vi bare forsøke oss, så skulle vi få ---. Men da den oppdaget at vi var landsmenn, og at jeg hadde bukser, som stammet fra hans forfedres herrer, ble vi snart gode venner. Det samme ble vi med folkene på gården. I begynnelsen var vi litt ^{nerverik} ~~avvisende~~ mot hverandre. Vi kunde jo ikke vite om de kanskje --? Og de så vel på buksene våre og tenkte sitt. Einar hadde et sydlandsk utseende og ble i første øyeblikk tatt for tysker, betrodde kona meg, etterat vi hadde "veiet" hverandre og funnet ^{all} ~~hverandre~~ i orden.

Vi fikk vite at det var tyskere og nordmenn på grensestasjonen, og at disse i fellesskap streiftet om i nærheten der. Men hvis vi hadde øynene og ørene med oss, var det ingen fare. Det var omtrent en halvtimes marsj å gå til grensen. Da vi var blitt proppet med det huset hadde å by på, - og det var ikke lite - , ga vi fra oss siviltøyet vårt. Det var forresten bare en gammel jakke og to luer, men jeg håper mannen kunne bruke det "i skaugen", som han sa. Vi tok uniformsjakker og bandolærer på, og mens "God tur" klang etter oss, forsvandt vi nedover vollen og inn i skauen. Det siste jeg så, var kona på gården som sto og vinket med skautet sitt: "Gud velsigne dere, gutter". Etter en halvtime kom vi til en lysning i skogen. Tilhøre for oss lå en liten plass hvor vi så en

kvinne gå over tunet med bøtter i hendene. Vi anstrengte oss til det ytterste for om mulig å oppdage noen "grønklede", men alt var stille. Det hvilte en velsignet fred over plassen. Menneskene som bodde her, var helt uvitende om hva andre like fredelige og enslige plasser hadde vært utsatt for. Livet idag gikk på samme måte som for hundre år siden. Ute i den store verden hadde de krig, som visstnok var noe forferdelig, men det var så langt borte. Det som antagelig opptok hennes tanker, da hun gikk over tunet, var ~~at~~ om "Dagros" hadde like lite melk ikveld som ~~ik~~ igår, og om potetgryta med grise-maten ikke snart var kokt. Det var om å gjøre å få unna kveldsstellet så hun kunne begynne å lappe klærne til mann og barn. Han måtte vel snart komme, mann hennes, nå, det begynte å mørkne —. Vi gikk videre.

Plutselig stanset vi som på kommando. En ny åpning lå foran oss, en bekk sildret og rant et par hundre meter borte, og der — på den andre siden av bekken, gikk to soldater med geværet i rem over skulderen. Hjelmene de ~~hadde~~ hadde på hodet, fortalte at de var svenske. — Vi speidet til alle kanter, ~~ingen~~ — intet mistenkelig å oppdage. Det siste stykke over lyeningen, et tigersprang over bekken, og vi var i Sverige. —

"Hel, grabbar! Å i helsike kommer ni ifrån?" De svenske soldatene tok oss øyensynlig for to av sine egne. I halv- mørket var det ikke lett å se luekokarden min, som skilte våre uniformer fra deres. Men de fikk snart forklaringen, og ~~ble~~ sammen med ~~xxxxxx~~ en av svenskene bega vi oss til kompanisjefen, som hadde et hus like ved. Da han så unifor- mene våre, ble vi mottatt med åpne armer. Vi avga en kort forklaring, og etterat rapporten var slått ned på skrivemaskin ble vi i bil brakt til hovedstaben, som lå lenger inni Sverige. Her ble vi underkastet en grundigere kontroll, og da de fant alt i orden med oss, ble vi buden til aftens sammen med "nob- lessen". Neste dag ble vi avhentet av landsfiskalen i Aremark. Tross uniformer og papire/ble vi regnet som sivile og ikke som militære, og undgikk på denne måten internering. Vi var landsfiskalens fanger i to dager og hadde alle tiders fange- voktere. Han overlot oss nemlig sine beste senger og begge dagene fikk vi kaffe på sengen. Det var vanskelig å forlate "arresten" da det ~~xxxxxxx~~ kom telegram fra Stockholm at vi skulle løslates. Jeg hadde referert til noen bekjendte i Stockholm, som gikk god for oss. Vi skulle ikke komme til å ligge den svenske stat til byrde.

Landsfiskalen kjørte oss selv til Charlottenberg, hvor vi tok første tog til Örebro.

Togreisen fra Charlottenberg til Arvika foregikk i jern- banevogner med malte vinduer, og med hver vogn fulgte en sol- dat som skulle hindre at noen gikk ut på plattformen. Sven- skene bygget forsvarsverker i likhet med hva jeg hadde sett i

"Norrbottens län" på reisen til Finland.

Det var ikke vaktpostens skyld at jeg oppdaget både panserhindere/^{og}forankrede stenmasser, som kunne gjøre veier og jernbaner ufarbare i lange tider, og andre smarte innretninger som sikkert hadde satt mange tyskeres liv i fare om de hadde forsøkt seg. Det var ikke vaktpostens skyld, men en dårlig malerkost~~er~~ med alt for stiv bust, som hadde fordelt malingen ujevnt. "Men bak skyen er himmelen alltid blå", heter det, og i Arvika skinte solen mye klarere enn den berømte solen i Karlstad i 1937, da jeg så "naturfenomenet". Vi byttet vogner, og turen til Örebro fortsatte uten "malte vinduer og glansbilder i taket". Fra Örebro fortsatte vi om ettermiddagen med en av de nyoppussede kanalbåtene/ og ankom til Stockholm neste morgen. Denne natten på kanalbåten er noe av det skjønneste jeg har opplevd. Den turen skulle dere ta, hvis dere kommer til Sverige noen gang", fortelleren tidde, - kanskje han hadde opplevet noe ombord i båten, som han ble sittende å tenke på. - Ham om det,-----.

"I Stockholm tok Einar og jeg inn hos noen bekjendte", fortsatte han så, "og etter å ha fortalt hva som var hendt siden sist, bega vi oss ut i byen for å orientere oss før ~~denne~~ reisen videre. Det første stedet vi oppsøkte, var det norske konsulatet, og her fikk vi en riktig flott mottagelse av en kontorist, som, etterat vi hadde måttet vente aldri så lenge, endelig nedlot seg til å gi oss to minutters audiens. Da han ble klar over hensikten med vårt besøk i Sverige, gjorde han oss oppmerksom på at her var det kun tre muligheter: "Enten lar dere dere internere, eller ~~dere~~ begynner å arbeide på en bondegård. Hvis ikke dette passer, må dere klare opp i sakene selv". Vi s^aham høyt og tydelig at vi akttet å velge den siste muligheten. Vi skulle nok

komme dit vi hadde bestemt, uten hans hjelp. Kanskje hadde han ikke helt ren samvittighet, for da vi gjorde tegn til å forlate kontoret, slo han ut med hånden: "Men jeg skal personlig gi dere en liten håndsrækning", sa han og tok noe opp av vestelommen. Det var en ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ svensk sølv tokrone". Fortelleren tar et par kraftige drag av sigaretten, - "Det er synd jeg ble så forbanna", fortsetter han, "at jeg ikke spurte om havnet hans. Kanskje jeg kunde oppsøkt ham idag og fortalt at det var heldig vi ikke hadde noe "bluss på lampen" dengangen. Det er ikke godt å si hvordan helsen hans hadde vært idag, da-----.

Nå var heldigvis ikke alle av samme sort som denne "Norr-bagge". Senere ble vi nemlig hjulpet av andre på det samme kontoret, og derved kom vi ^{avgårde} ~~xxxxxxxxxxxxxxxx~~ til Nord-Norge

Einar og jeg var ikke de eneste nordmenn i Stockholm. Overalt hvor det foregikk noe, var det nordmenn med i spillet. Et tidligere hotell var stilt til deres disposisjon og refleksjonene gjør seg selv når man får vite at man utenfor hotellet hadde postert dobbelt svensk politivakt ~~for~~ til å ta seg av lovovertrederne. Svenskene var imøtekommende på alle måter. De ville gjerne hjelpe de stakkars flyktingene fra Norge, slik de for bare et måneders siden hadde hjulpet finnerne. Desverre forsto bare de færreste av nordmennene å sette pris på hjelpen. - Jeg skammet meg over å være nordmann i Stockholm dengangen.

Det var folk som i de første hektiske dager hadde tatt, ikke bare sine egne, men også andres ting og rømt over grensen. Nå levde de Herrens glade dager. Hva raket det dem, at fienden var i hjemlandet. De som var dumme ~~xxxxxxxx~~ nok til å slåss, kunne fortsette så lenge de hadde lyst! Nordmennene i Sverige hadde hus, mat fikk de så mye de trengte og mere til fra Hus-

morskolen "Tyra" spisebalong, og en haubba" ble det hver eneste dag for dem som ønsket det. Det var alltid en eller annen svenske som hadde "motbok", og som var mer enn villig til å spandere sin siste skilling på de "heltene" som hadde måttet rømme over grensen, fordi de hadde skutt så mange tusen tyskere! - De mest hårreisende beretninger om deres helte-dåder ble servert svenskene over et glass på restaurantene - !

Einar og jeg ble gående over fjorten dager i Stockholm før vi endelig var blitt mange nok til å reise. Deltagerne måtte være frivillige, og de vokste ikke på trær. - De fleste jeg snakket med, lo meg rett opp i ansiktet: -"Å, nei! I Norge hadde de ikke noe å gjøre." En svarte at han var i Stockholm med kone og barn. Han kunne ikke være så ~~xxxx~~ ansvarsløs å forlate dem. Han var sjåfør og selger for en av Oslos større tobakksfabrikker, og var nettopp kjørt ut av porten med fulllastet bil, da tyskerne kom ~~xxx~~ 9. april. Det første han gjorde, var å ~~xxxx~~ hente kone og barn, så satte han klampen i bånd over grensen. Oppgjøret for en uke hadde han i lommen. Det var kar som hadde grunker nok. - Men til Nord-Norge? - Nei, takk! Det var slike folk som ødelag for de nordmenn, som senere virkelig måtte flykte fra de tyske bødler. De fortsetter sin ødeleggende ~~xxxxxxx~~ ^{virksomhet} idag, der de går rundt og kaster skitt på svenskene. - Men i Sverige har de vært", Fortelleren lar en liten pause igjen.

" Omsider/var vi da endelig samlet fireogtyve stykker, derav tre kvinner som var villige til å reise nordover. Det var ikke lett for de myndigheter, som arbeidet med oss. Svenskene sto mellom barken og veden dengangen. Tilslutt var da alt i orden og vi fikk "tillstånd till a uppehålla oss tre dagar i Norrbottens län för direkt genomresa med Järnväg till Norge" fra Kongliga Socialstyrelsen i Stockholm.

Alle disse frivillige, som nå reiste oppover til Nord-Norge, hadde vært med i kampene i Syd-Norge i april dagene. Fire stykker hadde deltatt i kampene ved Fossum Bro i Østfold, tre andre hadde vært med ved Kongsvinger Festning. Alle kunne fortelle om dager og netter i slit og spenning for å undgå fangenskap. De hadde gjort hva de evnet, men ble tilslutt nødt til å oppgi den håpløse kampen. Så ~~de~~ hadde de ikke sett noen annen utvei enn å rømme til Sverige. Tre mann var rømt fra en svensk interneringsleir. De gjorde tjeneste på Kjeller Flyplass den 9. april. De hadde vært med å ~~flye~~ bringe flyene på til Viken ved Gausdalen. På et av flyene var det bare bensin for ~~noen~~ minutter i luften. Nå var gode råd dyre. Skulle de la maskinen stå og falle i tyskernes hender, eller fantes det en annen utvei? De besteg flyet, satte kurs mot Sverige og landet i god behold over grensen. Karene ble selvfølgelig internert og flyet beslaglagt. Men de ville ikke la sine landsmenn i stikken, der de slåss på liv og død "etsteds i Norge", så rømte de, og nå var de underveis nordover sammen med oss andre. Den ene hadde vært offiser på flyskolen på Kjeller, og de to andre var mekanikere samme sted.

De tre kvinnelige deltagerne var sykepleiersker, som hadde meldt seg frivillig for å være med å pleie de norske guttene som trengte dem deroppe. Jeg skulle ønske jentene med swingdilla og svakheten for de grønne uniformene i Syd-Norge kunne sett disse tre, der de satt med hvert sitt håndarbeide. De var alvorlige og bestemte, uten redsel for det krigen kanskje kom til å bringe dem.

I Rovaniemi måtte vi forlate toget. Jernbanen går ikke lenger nord den veien vi skulle, og vi måtte fortsette i bil. Rutebilen som fraktet oss var norsk og ført over grensen av

en tyveårgammel jente. Hun var fremdeles sjåfør, og jeg tror ikke noen mann kunne ha gjort jobben bedre enn henne. Det var jente som fikk speeden opp —!

Mesteparten av veien gikk gjennom skog, nå og da over åpne strekninger med små busker og kratt. ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
med ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ Av og til måtte vi stanse for å strekke de støle lemmene våre og for å "tre av på naturens vegne", ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~
~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ taus på alle kanter. Det eneste som brøt stillheten var kanskje en liten bekk som randt mellom trærne. Den klåkket og lo og danset i ungdommelig overmot av glede over at vinterenes bånd var brutt, og det gikk mot lysere og bedre tider. Den var jo helt uvitende om at skredet var løsnet på Vestfømmten, at tyskerne ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ veltet innover Hollandsk, Belgiens og Luxembourgs grenser, at kanonene tordnet, mitraljøsene knitret og mennesker vred seg i døds-kamp unner ruinene i Amsterdam. Bekken danset kanskje et par ganger sakte rundt i en bakeskje, litt forbauset da den hørte motoren på bilen bli ruset, — men lyden forsvandt, og bekken rant videre. Det var vår i ødemarken.

Det var langt mellom hvert bebodd sted, og vi ga oss ikke tid til å stanse på noen av de vi passerte. Først da vi kom til Ivalo, som ligger syd for innsjøen "Inari, stanset vi. Her var et lite gjestgiveri, hvor vi fikk oss et riktig solid måltid, mens sjåføren fylte bensintanken. Det var kvell da vi fortsatte ferden. Solen sto ennå på himmelen. Den varmet ikke slik som tidligere på dagen, og hadde også en rødligere farve, og den forlot oss ikke hele natten. Vi var i midnattsolens land.

Mellom Pitkajärvi og Salmijärvi kom vi inn i et område

der trærne var hugget ned på begge sider av veien. De var felt på kryss og tvers, og stubbene som sto igjen var over en meter høye. Vi var kommet til den nordligste krigskueplass fra vinterkrigen, som var slutt for snaue to måneder siden. Vi stanset bilen - ikke en lyd avbrøt stillheten rundt oss. Det var uhyggelig. Store krater i jorden fortalte hvor granatene hadde eksplodert og spredd død og fortvilelse omkring seg. Skytterhullene gapte tomme og tause mot oss. Bare haugene av vidnet om at det var herfra tomme/patronhylser ~~XXXXXXXXXXXXXX~~ maskingevårene hadde spydd mot bly ut/mennesker av kjøtt og blod --. Blodige bandasjer lå ute slengt ~~om~~ rundt om, oppskårede støvler fortalte om menn som var slik såret, at støvlene hadde måttet skjæres av. En av sykepleierskene kom med resten av det som engang hadde vært en støvlesåle. ~~XX~~ Et annet sted lå en lue, slitt i filler av granat splint. Restene av hjernemassen til den som engang hadde eid den, var ydelig å se ----.

Vi snodde oss frem mellom ~~de~~ trestubbene, som for det meste var oppsplintret av granater., og kom over fra finnernes til de tidligere russiske stillinger. Det var ingen bjefrende maskingevåriid som hindret oss, ingen fende som fulgte vår ferd med fingeren på avtrekkeren, der vi tause gikk ut over "ingenmannsland". Akkurat som på den andre siden gapte hullene etter maskingevårreder og skytter graver imot oss. Bandasjer og oppspottede uniformsplagg fortalte at mange hadde møtt den samme skjebne her som ~~de~~ hos finnene. Lenger borte i skogen hadde russerne bygget tømmerhytter, tilogmed staller for hestene sine. Avgnagede tømmerstokker viste at dyrene nok også hadde lvet på streng rasjon. Russiske aviser og flyblad lå slengt omkring, restene av et balalaika instrument

viste at de også hadde hatt annen underholdning enn granatenees dumpe drønn og maskingevarenes knitren.

Vi gikk tilbake til bussen, - den tidligere slagmark lå igjen øde og forlatt. Om ikke lenge ville vi igjen være på slagmarken, den ville vel ikke ligge så stille og forlatt. "Så du hva som lå der?" hvisket min sidemann, idet bussen satte seg i bevegelse. "Ja", svarte jeg. - Det ble ikke sagt mer. Vi hadde nok med tanken --- Midnattssolen sto stor og rød på himmelen, - rød som blo ---.

Vi kom til Salmijärvi ut på morgenen. Ikke et hus sto igjen, bare nakne skorsteinspiper og raket mot himmelen. Restene av noen spiker tønner var alt, som var igjen etter det forholdsvis godt assorterte landhandleri. Langs veien lå hunde- og kattedekadavre. De var blitt latt tilbake med et skudd i hodet, da stedet ble forlatt i hui og hast. Kvinner og barn var blitt brakt i sikkerhet over den norske grense og mennene hadde vel ligget i jordhullene, vi så på slagmarken.

Nede ved elven på grensen mellom Norge og Finland, var det slått opp et lite skur for tollstasjonen. Våre papirer ble stemplet og ut på morgensiden kom ferjen fra Svanvik og hentet oss. Rutebilen med den smilvagre jenta skulle returnere til Rovaniemi. Kanskje kom det flere som trengte skyss. Det siste vi så av henn, var det lyse håret som flagret i vinden, der hun sto vinkende ved siden av bussen. Jeg missunte bussen dengangen --

Vi ble liggende en dag på Statens internatskole i Svanvik og fortsatte reisen neste dag med bil til Kirkenes, og så med båt til "Nyborgmoen", Norges nordligste ekserserplass.

Det norske flagget smalt i vinden og hilste oss velkommen da vi pustende og pesende var komet opp bakkene fra brygge og opp til moen.

Etterat våre personalia var notert og vi var innført i rullene, ble vi anvist plass i de gamle og primitive ~~hakk~~ brakkene. De var i stil med alt det øvrige deroppe i nord - "Nyborgmoen" var et stebarn til mor Norge.

Det var visst ikke mange hundre kronene staten hadde ofret på det årlige vedlikehold av leiren, - men det var jo bare finnmarkinger som skulle oppholde seg her noen få dager av året, så det var vel ikke så nøye — Befolkningen her oppe så/på oss sydfra med skjeve øyne og med rette. Vi derned i syd, hadde det som ~~skulle~~ kua i ei grønn eng, mens disse heroppe strevet så svetten randt for å holde den verste nøden fra livet. Det var ikke nok at vi dro avgårde med mesteparten av fortjenesten både ~~for~~ på fisk og annet, nå skulle de tilogmed slåss for at vi skulle få beholde det vi hadde snytt dem for. Hva fanden, hadde de å slåss for? - Kunne ikke vi sydpå holde uvedkommende fra livet ved egen hjelp? Noen stakkarer var vi, - vi var "Norrbagger"! Men de skulle slåss, ikke for vår skyld, men for sin egen. Det skulle ikke komme en eneste "grønkledd" lenger nord enn de ville! - Men vi sydfra, Fy F--! Og slåss gjorde disse soldatene nordfra. "Alta Bataljonenes bedrifter i kampene om Nord Norge er kjent langt utover landets grenser.

En ettermiddag vi satt inne på brakka, fortalte jeg noen av disse karene, at det var ikke halle som hadde hatt det så brå i Syd-Norge heller.

"Vi har hatt megen arbeidsledighet sydpå, jeg har selv vært en av de mange" sa jeg. - "Arbeidsledighet", jo, de hadde

hart om det, men det måtte nå være ganske bra for det. Jeg levde jo i beste velgående og så godt ut. Det måtte være noe, ténk ikke behøve å gjøre noen verdens ting, og så allikevel kunne leve! Hvis de sluttet å arbeide, ble arbeidsledige, som jeg sa, ville de rett og slett sulte ihjel.

Nei, de hadde kanskje rett, det var best ikke å snakke for meget om nød og elendighet sydpå// - Jeg ble svar skyldig, da de spurte hvordan folk levde her nede etterat tyskerne var kommet. Hadde de fått greie på sannheten, ~~XXXXXXXXXXXX~~ Ville deres hissighe bli sikkert kokt over.

~~XXXX~~ Vi ble ikke liggende mange dager her på Nyborg. Karer med tidligere militærutdannelse ble ~~XXXXXX~~ ved første anledning sendt sydover. Marinefolk ble sendt til Kirkenes. Einar ble sendt dit, andre dagen vi var på Nyborg, og jeg har som sagt ikke sett ~~XXXX~~ stor mangel på eller hørt noe til ham siden. Det var ~~XXXXXX~~ ~~XXXX~~ radio-telegrafister, og ~~XXXXXX~~ noen ble sendt ombord i båtene uten en dags militærtjeneste først. Sammen med noen andre karer som hadde hatt noen få dagers øvelser som infanterister, ble jeg sendt til Vardø, ^{og} derfra til Tromsø/ med en fiskeskøyte. I Vardø kom jeg for første og siste gang, mens jeg var i Nord-Norge, i nærheten av en tysk bombe. Den ble sloppet fra et enslig tysk fly, og datt ned på kirkegården. Den gjorde ikke annen skade, enn å ødelegge et par gravsteder. "Luftvernet" i Vardø, som besto av en kanon fra ~~XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX~~ "attenhundre og den tid" og en koltmitraljose, fikk selvfølgelig ikke ram på rovfuggen. Den satte stolt og majestetisk kursen mot syd-vest og forsvandt. Norske og svenske kraftsatsere ble slynget etter den, - med samme virkning som mitraljøsens haking. ~~XXXXXXXXXXXX~~ Hvis jeg ikke husker feil, smalt ~~XXXXXX~~ kanonen først lenge etter at synderen var forduftet. Kanskje vi får skylda på etterbrenning, - eller at "lunta var for lang!" -

Jeg hadde ventet å finne Tromsø som en ruinhaug, men til min forbauselse hadde tyskerne ikke sloppet et eneste "egg" over "Nordens Paris". Det var et hektisk liv både natt og dag. Blakoven trives ikke bare i måneskinn, - midnattsolen kan brukes med like godt resultat. Tromsø er Tromsø, og det begynte å grønnes oppigjennom liene.

Fra Tromsø gikk ferden videre til Harstad hvor det hersket en babylonsk forvirring. Norske, franske og polske soldater omhverandre, biler og motorsykler raste gjennom byen, som var kvarter for den militære overkommando.

Jeg hadde nær glemt å ta med engelskmenn, som var overlegne i antall. Jeg måtte nesten le, så galt det enn var, da jeg så en avdeling av "Aitabataljonen" komme gående gjennom byen. De kom direkte fra fronten, skjeggete, fillete og magre, og like etter en engelsk avdeling marsjerte blankpusset og fine med nypressede uniformer, mens de sang: "It's a long way to Tipperary". De skulle til Katedralskolen å få undervisning i moderne krigsførsel. Nordmennene var i mindretall, det var var nesten sjelden å se flere sammen. Men det er jo så, at i krig må noen ligge ved fronten også —

Harstad bar heller ikke større merker etter krigen. En liten bombe var falt ned i "Grand Hotell", som var engelskmennenes hovedkvarter. Noen skade av betydning forårsaket den ikke. En engelsk major hadde fått et anfall av bombesjokk, men det gikk hurtig over. Dessuten hadde et par brannmurer slått sprekker. Lenger opp i byen var takstenene blåst av et hus. Det eneste som var totalt ødelagt, var oljeanlegget utenfor byen.

Fr a Harstad ble jeg sendt med en mindre avdeling til området ved Liland, midt mellom Harstad og Narvik. Vi var

tildelt et sikringsopplag. Her ble vi liggende uten å sjoneses av noen annen fiende enn sulten, men den kan være ille nok. Vi sendte ~~xxx~~ stadig~~m~~ ut speiderpatruljer/for å få fatt i mat, men det ble som regel med løftet om at delikatessene snart ville drysse nedover oss. Bare noen dager til og så skulle sorgene være slukket. Men vi ventet og ventet —

x

~~xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ Om morgenen den 9. juni 1940, vi hadde netopp begynt på frokosten, som bestod av en syv kilos geitost/ vi hadde fått av en snill kone, - Sprang en bombe som hadde større virkning enn den i Finnland 13.mars. - Krigen var slutt! - Engelskmenn, Konge og regering hadde forlatt landet for to dager siden. Vi hadde mest lyst til å pumpe budbringeren full av bly, så forbannet ble vi. Ingen trodde det var sandt.

De~~f~~ kunne ikke ha latt oss slik i stikken. Vi skulle heller leve ~~på~~ ~~med~~ ^{av} geitosten i 2 måneder, enn å få budskapet bekreftet. Men desverre, det var så altfor sant. "Er det derfor vi har liggi her og sikra?" skrek en av guttene, "Faen ta dem!" Jeg tror ikke det hadde vært sunt for en engelsk mann å nærme seg de norske guttene den dagen —

"Hvorfor tok de oss ikke med?" Spørsmålet kom ~~fra~~ en gutt sydfra, som hadde slitt i dager og netter for å komme nordover og kjempe videre. "Ja, hvorfor tok de oss ikke med? Men alle kunne jo ikke reise til England heller. - Noen måtte jo ligge igjen for å sikre", fortelleren ble sittende taus. Sigarettøyken steg i en fin søyle til vørs. Han tenkte vel på/hvilken situasjon han ville vært idag, hvis han var blitt tatt med dengangen. Det var jo ikke hans skyld at han ikke kom med.

"Nå gjalt det bare en ting", fortsatte han, "Redd seg,

den som kan. Krigsfangenskap og annen fangenskap vinket i det fjerne, - eller kanskje det ikke var så fjernt allikevel? - Tyskerne kunne komme hvert øyeblikk. Vi brøt opp og satte kursen mot Harstad.

Der sto alt på hodet. Alt som kunne flyte, eller rettene sagt alt som hadde drivstoff, var vekk. Biler, motorsykler og annet rullende materiell var totalt ødelagt. Det engelskmennene ikke kunne ta med, var i en slik forfatning at tyskerne ikke ville få noen glede av det. En mann fra Harstad, som kom fra Narvik-fronten, fant hele hjemmet sitt tomt. Hustru, barn, innbo og løsøre var vekk. * Jeg var ned på kaia for om mulig å finne en etterløser klar til å gå ut. En gammel mann og kone strevde med å få et piano på land igjen fra en fiskeskøyte "Vi hadde tenkt oss over til Island", sa mannen, "men motoren streiker". Det ble ikke noe av turen til Island under full musikk, slik de hadde tenkt seg, - nå måtte de dra musikken på land igjen.

Sammen med noen andre av karene satt jeg så kursen mot Tromsø i en liten motorbåt. Så snart det ble anledning skulle resten av guttene komme etter. I Tromsø var det heller ikke lyse utsikter til å komme seg videre. Det var flere hundre før oss, og båtene som befant seg på havnen ble formelig stormet. Tyskerne var ikke kommet ennå, - kanskje var det fremdeles mulig ~~xxxxxxx~~ å komme seg vekk. Men det var det ikke, for ca. 150 tyske fallskjermoldater ble sloppet ned over byen ~~xxxxxxx~~ med båter og besatte den. Andre fulgte etter neste dag ~~xxxx~~ ~~xxxx~~ - Tromsø var besatt av fienden.

Fortelleren tømmer pjoletterglasset, så fortsetter han:
"Dere må ikke tro det var moro å se de tyske avdelingene marsjere gjennom byen den dagen, eller postene som var plasert utenfor alle offentlige bygninger. Det var heller ingen for-

nøyelse å se hvordan enkelte formelig slikket de "grønklede" oppetter ryggen, der de forsøkte å gjøre seg forståelig på et språk som ennå er ukjent for språkforskerne. Det eneste en kunne forstå, ~~xxxxxxx~~ var deres glede over å se sine germanske brødre fra syd som "gjester".

Jeg glemmer aldri den politimannen, som beveget med et solld balltre løp rundt i gatene og fortalte ~~xxx~~ alle som ~~xxxx~~ ^{ikke kom} fort nok unna ~~xxxxxxx~~, at "nå måtte de bare passe seg, for"den /nye tid" hadde gjort sitt inntog i Tromsø". Jeg har i kjær erindring at han brakte meg til den tyske varktposten nede ved kaien og fortalte ~~xx~~ ^{hvilket} Jeg var et samfundsfiendtlig individ etter at jeg høyt og tydelig hadde bedt ham reise så langt inn i ~~h~~ han kunne komme. Han hadde nemlig villet kroppsvisitere meg for å finne våpen. - Tyskeren fant meg øyensynlig ikke så farlig, for han ba meg på godt norsk om å forsvinne og ~~xx~~ få tak i noe siviltøy. Jeg tror nesten jeg var gjenstadd for det første angiveri som ble gjort i Tromsø, - men det kommer neppe ~~ned~~, når okkupasjonstidens historie for Tromsø skal skrives.

V Vi ble gående ca. en ukes tid ~~xxxxxx~~ i Tromsø å vente på anledning til å komme sydover. Hver dag kom hundrevis av mennesker, mest kvinner og barn, som også ventet på leilighet til å reise nedover. De var blitt evakuert nordover under kampene, og nå skulle de hjem igjen. Enkelte fant hjemmene sine slik de hadde forlatt dem, men mesteparten ventet ~~gjæ~~ tilbake til ruinhauger. Jeg kommer aldri til å glemme to kvinner, som sto på bryggen i Bodø. ~~Wæ~~ De hadde fire barn i alderen to - tre år med seg. Alt sitt jordiske gods hadde de pakket i en liten håndkoffert, og var kommet med "Richard With" som var den første båten sydover etter ~~at~~ krigen. Nå sto de der hånd i hånd og så på det som engang hadde vært hjemmet. Hele byen var en ruinhaug. Av de største bygningene var det bare noen rester av veggene igjen. Store granittblokker lå kastet som sukkerbiter omkring, og noen forvridde stålbjelker var det eneste som var igjen av de engang så gedigne kullkraner. Jeg så kvinnenes fortvilede ansikter, rødstripet av gråt, bli vendt mot båten da den bakket ut fra kaien og fortsatte ~~sydover~~ med oss andre. Ikke en hånd ble løftet for å vinke, ikke et smil var å se. Tause sto de to kvinner og fire barn hånd i hånd, - de var hjemme ---.

Ved ankomsten til Trondheim ble båten besatt av tyske vaktposter, og hver enkelt av oss kontrollert. Kvinner og barn ~~xxx~~ ^{slapp} forholdsvis hurtig iland, verre var det med de mannlige passasjerene, særlig de i den vernepliktige alder. Det ~~sa xxx~~ ⁱ ~~og~~ ^{isxxx} å begynne med ut til at krigsfangenskap var uundgåelig. Vi ble sperret inne i et av de store lagerskurene, og tyskerne nevnte til stadighet navnet "Hegrafestning^{ung}". 8-10 mann av oss hadde vært sammen fra Tromsø, og skulle sydover. Vi ble enige om å gjøre alt for å undgå fangenskap og to mann ble valgt til å overbevise den tyske offiseren om at

den beste løsning for begge parter var å gi oss fritt leide. Jeg tror ikke det har hendt ofte at en tysk offiser har forhandlet med representanter for en avdeling i slik forfatning. Men vi var sivile, - "Finlandshjelpen" i Tromsø hadde gitt oss av sitt lager, - Det er mulig at den blankpussa representanten for "Herrefolket" hadde en anelse om vårt "yrke" i Nord-Norge, der vi sto med ~~ok~~^eforbukser som rakk til litt nedenfor knærne og engelske militærstøvler på bena. Men vi fikk da endelig beveget ham til å sette stempel på papiret vårt, og vi kunne gå ut i friheten.

Der sto vi nå på gaten i Trondheim. Frihet hadde vi nok, men ikke ett øre i lommen til å finansiere reisen til Oslo med. Tarmene skrek som grisunger etter mat, - desverre ikke høyt nok til at de på "Kaffistova" hørte det og forbarmet seg over oss med noen smuler fra "de rikes bord". Med penger i lommen skulle vi være vekommen! Men når nøden er størst, er hjelpen nærmest, heter det. "Vi får spørre den pol'tin" der", sa en guttene, "kanskje han veit om en eller annen grautstasjon". En patrulj rende konstabel kom imot oss. Som sagt så gjort, og det viste seg at han var av en annen sort enn kollegan fra Tromsø. Han forsto hvilken situasjon vi var i, og etter å ha klødd seg i hodet både vel og lenge, ba han oss bli med. "Jeg kjenner en som kanskje kan hjelpe dere" sa han. Og det viste seg å være tilfelle. Vi ble hjulpet både med billett til Oslo og penger til mat. Doktor Danelius ga oss hva vi trengte for å komme helskinnet til Oslo, hvor vi etter hans anvisning skulle melde oss på krigsskolen. Det var en munter skare som viftet tyskerne under nesen med billetter og bevis, underskrevet av deres herre og mester, på at vi var sivilister som skulle passere uhindret til våre respektive hjemsteder.

Vi kom til Oslo ~~de~~ neste morgen. De menneskene som så oss toge ut på jernbanetorget, ~~xxxxxxxxxxxx~~ med kurs mot krigsskolen i Tollbugaten trodde sikkert vi var aspiranter som var kommet til Oslo for å gjøre "Lusefrans" rangen stridig både med hensyn til klar og personlig hygiene. Men de samme menneskene skulle sett oss noen timer senere, da vi hadde "rigget" oss opp fra topp til tå, med penger vi fikk utbetalt på krigsskolen. Det var våre opptjente soldatpenger fra Nord-Norge. Vi var heldige, for kort tid etter overtok visstnok tyskerne konto ene med pengeskap og annet tilbehør.

Det var ingen som møtte hverken med blomster eller velkomstrop denne gangen, - heller ingen som inviterte ~~xxx~~ på frokost på Grand. Vi tok i all stillhet et lite glass sammen på en restaurant og skiltes ut på kvellen. Vi var hjemme igjen, hjemme fra krigen i Nord-Norge- " fortelleren tømmer pølterglasset.

"I Oslo gikk livet omtrent på samme måte som før jeg rømte til Sverige", fortsatte han, "forskjellen var vel bare at folk var blitt ennå mer fortrolig med "Herrsfolket". Norske kvinner dyrket åpenlyst sine grønnkledte helter, og mennene vraket og valgte i stillinger som ble avlønnnet med svimlende beløp. Det var nok bittert å bli vraket av sine egne kvinner, men det var jo ikke så farlig når rivalene var slike arbeidsgivere, - forresten hadde ikke de vunnet krigen? Det var forbannet, men hva kunne man gjøre? - Ingenting. - Det var bare å ta strupetak på dette forbannede vesenet som huserte inn ^{hver} ~~den~~ ^{side}. Samvittigheten måtte drepes før den fikk gjort så megen skade, at ~~de~~ ^{man} ikke kunne trekke knitrende hundrelapper ut av lønningsposen hver fredag.

Jeg måtte tenke på hva jeg hadde lest i bøkene av Jack London om gullgraverlivet i Alaska, om ^{den} Kandyke-tiden. Hadde

Jack London sette hva som foregikk her den gangen, hadde han sikkert skrevet en bok, som ville blitt lest av millioner over hele verden, - og som ville satt ham i stand til å kvitte seg med alt som het kreditorer.

Det ble grunnet hundreder av "Klondyke-plasser" over hele Norge. En stille, forlatt plass den ene dagen, var forandret til en sydende heisegryte den annen. Bråk ble påbegynt om morgenen, og om kvellen gikk pokerspillet med eder og forbannelser bak nedrullede gardiner. Timelønningene steg med slik fart at man kunne leve godt med to timers arbeidsdag. Men mye vil ha mer, og fanden vil ta fler, og enkelte steder var det kommet så langt at arbeidsdagen var 26 timer. Det blir penger i boka da ---

"Tyskerne er verdens herrer, og vi er deres germanske brødre" ropte enkelte. "Nazipakk" hvisket andre i krokene, det var best ikke å si det for høyt. Fængslene var ikke overfylt ennå. Kanskje mistet man jobben også - . Men det fantes også individer mennesker som var helt idioter, asosiale ~~xxxxxxxx~~ som ikke ville arbeide. "Nå kan de ikke skyldes på arbeidsledigheten", ble det ropt, "Send dem på tvangsarbeid, så de kan ~~gjør~~ arbeide for maten". Det var best å komme seg unna, det ville være forbannet å begynne å arbeide, selvom det var på tyske festningsverker aldri så meget, og en kunne tjene like mye på en dag som ~~xxxxxxxx~~ før på en uke.

Jeg begynte å se meg om etter en mulighet til å komme vekk. Jeg fikk daglig bekreftet at enkelte klarte å komme seg over til England. Kunne jeg bare ~~xxx~~ få greie på hvordan det foregikk, skulle jeg "stikke av" ved første anledning. På grunn av rykter som gikk her i Oslo, reiste jeg ut på sommeren til Tønsberg og arbeidet på en gård for "knappø og glansbilder". Gårdbrukeren trodde antagelig jeg ~~xxx~~ hadde søkt meg ut på øya

hans på grunn av dårlige nerver, men min kjære T--, jeg hadde nær sagt navnet, - grunden var nok den at jeg lette etter noen som angivelig brukte området der som utgangspunkt for transport til England. Det lyktes meg ikke å komme på sporet etter dem, og dermed hadde oppholdet der nede ingen hensikt lenger. Jeg "søe stiftet", og håper arbeidsgiveren ikke er altfor forbannet på det asosiale individet. Ut på høsten forsøkte jeg å rømme til Sverige igjen sammen med et medlem av familien, men vi var uheldige og kom midt opp i de "grønklede". Det er et under at det gikk bra, men de trodde oss, da vi forsikret at vi bare var ute på bærtur. Jeg kom i forbindelse med mange mennesker denne tiden // ~~og~~ som ga inntrykk av å ha forbindelser som brakte folk til England. Mesteparten ville vel bare gjøre seg interessante, men at jeg hadde forbindelse med folk som virkelig drev trafikk på England, fikk jeg visshet for senere. Blandt ~~andrel~~ var jeg i forbindelse med Harry Hageman, eventyreren fra smuglertiden. Han lovet å ta meg med over når det bare ble i orden med en båt han skulle ~~xxx~~ overta. ~~xxxx~~ Hvorfor han ikke unnerrettet meg da han reiste, får stå ubesvart. Det var jo forhold den gangen som gjorde at man ikke kunne binde seg hverken til rutetider eller passasjerlister. Senere har jeg hørt at den ^{båten} ~~turen~~ jeg skulle vært med ~~på~~, gikk fra Ålesund til Skottland / med norske flyvare.

I slutten av oktober 1940 var jeg enda ikke kommet noen vei. Så fikk jeg snusen i at et entreprenørfirma i Oslo ansatte tømmermenn ~~xxxxxxx~~ for tyskerne i Lakselv i Finnmark. Dette var jo i og for seg ikke så interessant, men reisen skulle foregå gjennom Sverige. Det var ^{nemlig} forbundet med en ganske stor risiko å reise langs kysten nordover fra Trondheim. Den ene båten etter den andre gikk nedover og hjem. Her hadde jeg en anledning, jeg ikke kunne la gå fra meg. Jeg så i

Ånden ferden gjennom Sverige til Boden, et forsvinningsnummer og så over til Finland, Petsamo og tilslutt reisen^å mål: England. Jeg var så ivrig at det er rart de ikke fattet mistanke på entreprenørkontoret. Endelig var da alt i orden, og papirene fra tyskerne og svenskene lå på boret^{/d}. Avreisen skulle foregå 5. november med toget til Stockholm, men vi ble en dag forsinket. Reiselederen hadde tatt seg en durabel avskjedsfest med kjæresten kvelden i forveien og lå meddy^{na} over hodet da vi opsøkte ham en time etter~~xxx~~ at toget var gått. Hvis han ikke hadde hatt papirene og billettene hadde vi nok reist uten ham. Morgenen den 6 november var vi da endelig samlet, Vi var 14 mann som tiltråtte reisen til Stockholm hvor vi skulle overnatte for å fortsette videre neste dag. Så snart vi var over grensen, telefonerte jeg til to bekjendte i Stockholm, og de møtte frem på stasjonen da vi kom.

Jeg innviet disse to i mine planer om å rømme fra transporten i Boden, og diskuterte muligheten av å komme til England over Russland. Men vi ble stående ved den første planen over Petsamo. Neste dag fulgte jeg transporten videre. Jeg vil alltid huske de to svenskene, som sto og vinket mens jeg forsvant med toget nordover. Jeg husker ennå med takk tilbudet om å få være hos dem i Stockholm, men jeg trodde det var viktigere å følge samvittighetens røst enn fornuftens. Hadde jeg tatt imot tilbudet den gangen, hadde nok meget vakt anderledes idag. Sten Lundin, Burensvegen 12, Ångby, var den ene, - Hermann Hullt, Riddargatan 23, var den andre. Desverre gikk det ikke etter planen.

Da transporten neste morgen ved 10.30 tiden ankom til Boden, var jeg klar. Bagasje hadde jeg ikke, ikke mere enn det høyst nødvendige utstyr til personlig pleie. Jeg forsvant stille og rolig uten å ta høytidelig avskjed med noen. Det

gikk bra. Alle var opptatt med sine egne tanker der de strevet med å bytte tog som skulle bringe dem over Kiruna til Narvik. Jeg fant det var best å holde seg i ro til toget var gått, så fikk jeg da se å klare opp i sakene så godt ~~xxx x~~ det var mulig. Jeg gikk inn på den lille kaféen i nærheten av jernbanestasjonen og bestilte en kopp kaffe. Her ville jeg sitte til toget med de andre karene hadde forlatt stasjonen. Men, men - to menn viste seg i døren. De var iført de nå så velkjendte svenskekapper med akselklaffer og larbelte rundt livet og en grå "Stetson" ned i øynene. -~~xxxxxxxxxxx~~ Sivilpoliti. - "Hur kommer ni ifrån?" Spørsmålet var rettet til meg. "Ja-o- Jeg kom nå i fra Stockholm", jeg gjorde det beste forsøk på å høres svensk ut. Om jeg hadde papirer? - "Hvilke papirer?" Jeg var ikke oppmerksom på at man måtte ha spesiell tillatelse til å oppholde seg i Norrbottens län. Vel, det var ingen annen råd enn å gå til bekjennelse. Jeg var nordmann og kom fra Oslo. Passet måtte frem, og der sto klart og tydelig at jeg hadde passert den tyske grensevakten ved Magnor den 6. november altså to dager i forveien. Så, jeg reiste for tyskerne? - "Ja" - Visste jeg ikke at toget mitt gikk om noen minutter? - Jeg måtte "raska på", og med en sivilkledt på hver side ble det fortapte får brakt tilbake til jernbanestasjonen og toget, som allerede hadde dampen oppe. Jeg tror ingen av reisefølget tvilte på at jeg hadde vært en tur i byen og kjøpt snus, og jeg tror heller ikke de merket at vaktsomme øyne fulgte oss resten av turen over grensen, til vi var "i sikkerhet" hos tyskerne. Hatten av for de svenske sikkerhetsforanstaltninger, men jeg var jo litt forbannet", han smiler.

Ja, så hadde jeg jo ikke annet å gjøre enn å sette opp gode miner til slett spill. Hvis jeg hadde øyne og ører med, kunne jeg kanskje ha utbytte av denne turen nordover allikevel.

Jeg kunne stukket av i Narvik, men uten ett øre i lommen og under de forhold som hersket der, var det nok best å fortsette turen. Det ble vel en annen anledning under gunstigere forhold.

Vi reiste med rutebil fra Narvik til Finsnes, og her gikk vi ombord i hurtigruten til Hammerfest. En rutebil fraktet oss fra Hammerfest till Bannak flyplass, som tyskerne bygget ~~inn~~ ved Lakselv.

Nå var jeg selv i en av disse Klondyke-leirene. Hundrelappene ble like lite respektert, som et visst annet papir. De som arbeidet her oppe, kunne på et år tjene nok for resten av livet. Men det er ting som er mere verdt enn penger. Jeg måtte vekk.

Etter ca. 3 ukers arbeid hadde jeg ~~noen~~ penger å ~~sette~~ til en tur langs Norges vestkyst. Kanskje var det mulig å finne en båt, som ble borte i natten ———
Jeg forklarte min forsvinnen med at jeg måtte til lege for reumatiske lidelser, som nå var blitt utholdelige her oppe i polarvæntenen. Hadde de jeg klaget minnød til, sett meg der jeg tilfots tilbakela ca 17 mil over Finnmarksvidda til Hammerfest, hadde de vel dratt min påstander om reumathisme i tvil. Omsider kom jeg da helskinnet frem, men jeg vil nødige ta turen om igjen. Jeg løste billett med hurtigruten til Tromsø. Dengangen kunne man ennå få vin på restauranten ombord, og jeg havnet i et "godt selskap" som varte helt frem til Tromsø. Enkelte av reisefølget mitt var kanskje forbannet da jeg gikk iland uten å ha etterlatt lommeboken på pokerbordet deres i salonen. Men jeg hadde andre ting å bruke / "lusekronene" til, enn å overlate dem til profesjonelle pokerspillere som ikke gjorde annet enn å reise mellom Trondheim

og Hammerfest for å tømme lommene på dem som kom fra "Klondyke". Det er mange måter å tjene penger på, men de drev jo ikke med "tysker-arbeid" disse karene. Pengene de øste inn kom vel fra samme seddelpresse, som gikk dag og natt så det luktet svidd av kulelagrene. Det skulle ikke forundre meg om jeg traff de samme karene igjen idag, hvis jeg tok meg en tur nordover. Da ville de antagelig dreie kortene vurderende mellom fingrene og fortelle at de hadde aldri hatt noe med tyskerne å gjøre. "Det eneste måtte være at de noen ganger hadde vært nødt til å kjøpe noen flasker "snaps" og sigaretter av tyskerne, men det har jo nesten alle gjort".

Jeg tok inn på Grand Hotell i Tromsø, og begynte å lukte rundt igjen, der jeg kunne tenke meg at passasjertrafikk uten konsesjon fra "Den nye tids" styremakter pågikk. Resultatet var lik null. Ferden måtte fortsette, og jeg forlot Tromsø med "Trondenes" som gikk i fast rute på Harstad. Stuepiken som anvist meg værelse på hotellet fortalte meg hviskende da hun åpnet døren til værelset mitt, at "her har en av de høyeste engelske offiserer holdt til under felttoget i Norge". Da jeg ble synlig imponert over å få et slikt historisk sted å parkere benhaugen i, fortalte hun meg stolt at hun hadde en flaske på "si". Hvis jeg ville, kunne jeg godt få overta den mot tilstrekkelig godtgjørelse. Jeg kom jo fra det norske Klondyke. Jo, jeg var interessert, pikebarnet var etter alt å dømme lokalkjent i Harstad og jeg hadde bruk for slike folk. "Jeg tar forresten et lite glass, jeg og" betrodde hun meg idet hun forsvandt for å hente "ildvannet". Vi hadde det ganske hyggelig, det viste seg at pikebarnet ikke bare tok et lite glass, men mange store. Vi ble omsider svært gode venner og hun fortalte om mange storslagne erobringer og innflytelsesrike venner hun hadde på hånden. Kanskje innførte hun meg også i sitt

kartotek, henne om det. Jenta var grei på alle måter, men
min videre reise
noen pekepinn for meg ble det ikke. På det området var hun
tom som et hønsehue.

Jeg ble i Harstad en ukes tid, og kom i forbindelse med
en som mente å kunne gi meg anledning til å komme vekk. Men
Jeg ble advart av noen som ville meg vel. Jeg fulgte rådet
om å forlate byen før det ble for hett. Politiet hadde nem-
lig da fått melding om en mystisk mann som bodde på hotellet.
En sjåfør deroppefra tok en svar risk dengangen han kjørte
meg fra Harstad til ferjestedet, som ligger mellom Harstad
og Narvik. Desverre vet jeg ikke navnet hans. Vi ble enige
om å ikke å presentere oss for hverandre. Desverre fikk vi
ikke motoren igåag på den skøyta vi prøvde, før han med
speedometeret på topp måtte kjøre meg ut av byen og i sikker-
het. Jeg håper innerlig han klarte seg helskinnet gjennom
den følgende tiden. Han tok nesten for store risikoer, den karen.
Nå måtte jeg se å komme sydover så fort som mulig, og jeg var
heldig. Samme kvell jeg kom til Liland, anløp "Barøy" fra
Narvik på vei til Trondheim. Jeg fikk plass ombord, sugar
køyplass sammen med en tysk marineoffiser. Jeg lurer på hva
han hadde sagt, hvis han hadde visst at hans landsmenn sto på
hodet og lette etter meg i Harstad. Men nå hadde jeg tatt i
bruk mitt rette navn igjen, etter å ha hett noe så enkelt som
som Hansen i Harstad. Forøvrig var tyskeren helt ufarlig på
reisen sydover til Trondheim, der han lå og svømte i egen galle
og tok farvel med hele ~~XXXXXX~~ den verden, hans herre og mester
drømte om å beherske.

Omstendighetene tvang meg til å fortsette til Oslo, og
Jeg kom het omkring årsskiftet 1940-41. Nå begynte det å bli
varmt unner føttene mine. Stedene jeg oppholdt meg kunne
sammenlignes med en kokeplate med halv strømstyrke, og jeg

selv med en kattunge som danset oppå platen og ikke kunne komme vekk. Jeg måtte løfte labbene fortere og fortere for ikke å forbrenne meg og dansen gikk villere og villere --- Jeg reiste fra sted til sted, noe måtte jeg ha å leve av også. De som finansierte reisene mine og spyttet i bøssa forat jeg skulle få fylt tarmene mine, ble nok forbannet på meg, da de forsto at jeg var et dårlig "forretningsobjekt". Men hvis jeg noengang blir pr.kasse skal jeg sørge for at de får full dekning og lovlige prosenter av "lånet" jeg opptok, tiltross for at de vel juridisk sett ikke har noe krav. Jeg har jo "betalt".

Utover våren 1941 oppsøkte jeg flere ganger det finske generalkonsulat for ~~å~~ mulig å komme ut av landet ^{ved hjelp} ~~på xxxxxxx~~ av kontrakten min fra 1940. Men tiltross forat de gjerne ville hjelpe, sto det ikke i deres makt. Jeg vet de forsøkte å få meg avgårde legalt, men uten resultat. Tyskerne tillot ikke en norsk borger å forlate landet for å delta i fremmed krigsmakt. Det hadde de reservert for seg selv, der de begynte å samle sine "Germanske brødre" i Waffen SS. Det finske generalkonsulat gjorde virkelig hva de kunne, og lovet at skulle det senere bli en anledning, ville de huske meg. Nå, ja det kom jo også noe ut av besøkene mine der, men på en måte som ikke ~~xxxxxxx~~ tjente mine hensikter noe større. Jeg fortsatte å lete etter underjordiske forbindelser og på forsommeren traff jeg den nå så beryktede "djevle fra nr.19" med det borgerlige navn Waldemar Toivonen. Han hadde i likhet med meg deltatt i vinterkrigen i Finnland xk 1939-40, og vi fant hverandre over et glass vin på "D'Angleterre" her i Oslo. Han vist meg papirer på at han et par dager i forveien hadde sluppet ut av tyskernes hender. Han hadde vært mistenkt for illegal virksomhet, men de hadde ikke fått noe på ham. Ikke bare hadde hans munn vært lukket med syv segl, men så kald og

rolig hadde han opptrått overfor tyskerne at de hadde ~~xxx~~ latt fuglen fly ut av hendene. De skulle bare visst hvilken fangst de lot gå fra seg dengangen. Jeg hadde jo tidligere truffet mange mennesker som i brautende ordlag hadde fortalt om bedrifter de hadde utført og særlig bedrifter de skulle gjøre i fremtiden. Men det var noe eget ved denne mannen, som jeg ikke hadde funnet hos noen andre. Han minnet om de jeg traff i Finland, som ikke sa meget, men handlet desto mer. Han hadde "Sisu" den karen. Vi ble sittende og friske opp gamle minner fra krigen, og i samtalens løp fikk jeg endelig vite hvem som hadde heist det norske flagget den gangen på Kemijärvi. Han ville helst ikke snakke om det og førte samtalen inn på noe annet. Vi ble enige om å treffes et par dager senere. - "Jeg har kanskje noe viktig å snakke med deg om", sa han. Det var ~~xxxkskxxxxk~~ en ekstra styrke i det håndtrykket jeg fikk da vi skiltes.

Et par dager etter satt vi igjen ved et av bordene i spisesalen på "D'Angelterre". Vi var enda ikke kommet så langt at det "viktige", var kommet på bane. Jeg klaget min nød til ham over arbeidsledigheten, og han ble ikke det minste forbauset, tross for at andre "normale" mennesker ville ha fått et lettere slagtilfelle over at det fantes ~~xxxk~~ arbeidsløse mennesker. "Det skal det nok bli en råd med, ja" sa han. "Ja-ha-da". Han har det med det, Toivonen, å unnerstreke en bestemmelse på denne måten, mens han nikker på hodet. Jeg kan tenke meg at andre ting ble like bestemt unnerstreket senere, overfor "Herrefolket"s representanter, da de igjen sikret seg den "farlige" person. De slapp ham ikke igjen, før de ble tvunget til det av de ideer, Toivonen hadde ~~har~~ kjempet for.

"Jeg har en jobb til deg som ælger for et firma her i Oslo," sa han. Jeg gjorde oppmerksom på at noen markant til

utdannelse hadde jeg ikke. "Det spiller heller ingen rolle" sa han, "men et arbeide må du jo ha. Se her!" - Han dro en stor bunt papirer opp av lommen. Jeg forsto til å begynne med ikke riktig hva han mente, papirene var noen tegninger som var dekket med blyant-streker og underlige tegn. Noen maskinskrevne ark ble lagt frem i forbindelse med tegningene. Da fikk jeg forklaringen. På bordet mellom oss lå planer og beskrivelser av Akers Mekaniske Verksted. Det var som om det gikk en elektrisk strøm gjennom meg, da Toivonen innviet meg i planen om å sprengte hele stasen i luften. Jeg tenkte først at han var gått fra forstanden, men han satt helt rolig og fortrakk ikke en mine, og redegjorde kalt for hvordan det skulle foregå. At det ikke ble noe av denne kjempesabotasjen er vel neppe Toivonens skyld," fortelleren hever stemmen: "Men det er fanden at den ikke ble satt i verk, for så hadde folk hatt noe av skryte av^{nå,} etterpå. Det er jo ikke alle som er like fæmelt som Toivonen". Han knuste sigaretten brått i askebegeret.

"Men det er kanskje godt allikevel, at det ikke ble noe av de planene, vi vet jo ikke hvordan tyskerne ville reagert," fortsatte han i en roligere tone. "Jeg har jo senere sett hva tyskerne kunne drive det til, når det gjaldt represalier over for sivilbefolkningen.

Tilfeldighetene ville at jeg aldri skulle komme i forbindelse med Toivonen senere på året 1941. Våre veier skiltes. Jeg fikk arbeide borte på Vestlandet, og etterat jeg hadde fått grenseboerbevis gjorde jeg forsvinningsnummer fra hele jobben. Jeg hadde nå papir på at jeg kunne reise i alle politidistrikter i grensesone vest, og jeg støvet alle kroker på Vestkysten. Resultatet var negativt. Ingeniørfirmaet Kristiani og Nielsen ~~xxxxxxxxxx~~ kunne være glade det ikke var nok bensolsolje på

skøyta, de hadde liggende ved Ardalstangen. Ellers hadde de sikkert en morgen vært uten skøyte --

I midten av august var jeg tilbake i Oslo igjen. Her la beskjed at jeg skulle møte på det finske konsulat i henhold til tidligere muntlige avtaler. Jeg opsøkte konsulatet og det ble nå sagt meg, at jeg kunne reise til Finland ifølge kontrakt av 27. mars 1940. Finland var igjen i krig ...

Den 26. juni 1941 hadde president Ryti erklært Finland i krig med Russland. Tyskland la ingen hindringer i veien for min reise, de hadde jo selv den 22. juni marsjert inn over den russiske grense. Jeg var i villrede hva jeg skulle gjøre. Det begynte å gå trill rundt for meg. Den ene dagen hadde de avtaler og pakker sammen, og dagen etter sluss de så busta føyk! Jeg hadde inntrykk av at hele kloden var en sydende heksegryte. Bare her hjemme på berget var det forholdsvis rolig, men kokeplaten jeg sto på ble varmere og varmere. Kom jeg ut av landet ble det kanskje en utvei.

På denne tiden ble "Den Norske Legion" opprettet. Jeg hadde ikke brydd meg med å følge med i alle de institusjoner og avdelinger som var blitt opprettet, men under konferansene med det finske Generalkonsulatet, ble jeg gjort kjent med at en Norsk Avdelingen var opprettet. Den var en direkte fortsettelse av den hjelp Norge ytte Finland i 1940, og hadde ingenting med tyskerne å gjøre, ble det sagt, - og sikkert også ment av dem som dengang sa det. På grunn av familieferhold og visstnok også valuta-bestemmelser ble jeg anbefalt å gå inn i "Den Norske Legion". Den skulle så hurtig som mulig sendes til Finland, og når jeg da om kort tid kom dit, skulle jeg over i en finsk avdeling. Kanskje også videre til et annet

sted, tenkte jeg dengangen, men det er jo så lett å si det idag! fortelleren smiler, - "men nok om det. Jeg gikk og tygget på det noen dager, forsøkte å skaffe meg visshet ved selvsyn om denne avdelingen var slik den ble sagt å være. Jeg oppsøkte legionens samlingsleie på Gulskogen ved Drammen. Flere av karene der var folk jeg kjendte igjen fra de tidligere frivillige avdelinger. Ikke en tysker var i nærheten av leiren. Jeg spurte en av karene som kom i uniform med et bind i de norske farver om armen, om de hadde noe med tyskerne å gjøre. "Nei, her kommer det fan ta meg ikke en eneste tysker inn av porten, sa han. Det viste seg i samtåens løp, at han var en av de norske frivillige som hadde vært i Finland i 1940. Da han forsto jeg var litt skeptisk, sa han: "Du tror da vel ikke jeg vil gå i tysk tjeneste?. - Da kunne jeg jo ha meldt meg til Laffen SS for lenge siden, de begynte jo allerede å verve folk i januar måned." Det hadde han jo rett i. "De som melder seg til tysk tjeneste skal ja få både gård og grunn, men jeg gir fanden i både tyskerne og bondegårdene deres. Jeg er norsk og blir norsk. Alle vi er nordmenn så nær som 2, som er danske. Hele ledelsen vår er norsk. Gå ned i Kirkegt. 15, så kan du selv se."

Neste dag gikk jeg ned på legionens kontor i Kirkegaten. Det viste seg at karen på Gulskogen snakket sant, Ikke en tysker her heller, bare sivilkledte norske offiserer. Jeg kom inn på kontoret hvor de hadde med familieanliggender å gjøre. Her snakket jeg rett ut fra leveren med en sivilkledt mann som presenterte seg som major Karlson og han sa meg rett ut at de ikke sto i noe som helst avhengighetsforhold til tyskerne. For å bestyrke dette viste han meg et opprøp som var unner-tegnet av ~~xxxxxx~~ en mengde norske offiserer. "Se her", sa han, "her har vi lønnsregulativene". Alt var avfattet på

norsk og jeg kunne ikke finne et eneste ord som hadde noe med tyskerne å gjøre. Jeg forklarte ham da mitt forhold til den finske arme, og etterat han hadde hatt en telefonsamtale med Generalkonsulatet, ble vi enige. Da jeg skulle gå, slo en plakatt mot meg fra døren. "For Norge - Med Finland", sto det. Jeg kom til å tenke på noe. "Hvem finansierer legionen?" spurte jeg. - "Det norske folks frivillige bidrag", fikk jeg til svar, "Vi har enda pengene som ble samlet inn i 1939/40. Tyskerne har heldigvis ikke fått kloen i dem". - Nei, de hadde vel ikke det, da...

Den 18.8.1941 undertegnet jeg en "prøforma"kontrakt med "Den norske Legion". Kontrakten var avfattet på norsk og nevnte ingenting om avhengighetsforhold til tyskerne. Den var forresten en nøyaktig kopi av den kontrakt de norske frivillige underskrev før reisen til Finland i 1940. Tjenestetidens varighet var etter kontrakten 6 måneder, men dette skulle ikke være til hinder for at jeg allerede etter 14 dager kunne bli løst fra den, når vi var kommet til Finland og jeg ville over i finsk tjeneste. Dette ble uttrykkelig sagt meg. Og så var jeg da kommet inn i fandskapen", fortelleren tømmer pøltereglasset. Vi andæ blir sittende tause. Så, fortelleren har også vært ~~xxxxxxx~~ "legionær", - nå forstår vi hvorfor han så nødig har villet snakke om seg selv. Han blir sittende å se frem for seg ~~med~~ ~~gjette~~ glasset mellom fingrene uten å si et ord. En av oss andre må bryte tausheten ~~ved~~ å spørre: "Ja, hvordan gikk det så videre?"

DEN NORSKE LEGION

"Jeg kom ut til Gulskogen, hvor de andre var forlagt", fortsatte han så, "Livet her var omtrent slik jeg kjendte det fra ekserserplasser tidligere. Dagene gikk med militære øvelser, guttene lærte å hilse, gjøre vønninger og marsjere. Hele undervisningen ble drevet etter de tidligere norske reglementer. Ryktene i leiren fortalte at legionen skulle reise til Finnland om 14 dager. Jeg reiste hjem for å vente på avreisen, da jeg jo var litt uforstående ~~mm~~ ettersom jeg hadde til hensikt å forlate avdelingen så snart den til Finnland. Jeg ble også behandlet med ømme hender av plasskommandanten, major Kielland på grunn av min finske tjenestegrad.

Fjorten dager etter fikk jeg så ordre om å møte på Gulskogen. Nå skulle avreisen foregå. Da jeg kom dit ut, var alt et eneste røre. Typisk norsk. Ferden skulle gå til Tyskland. Jeg sa min mening om reisans mål, men det hadde sin naturlige forklaring, ble det sagt meg. Tyskerne tillot ikke nordmenn å bære våpen, og da langt mindre våpenøvelser i Norge, vi kunne jo bli farlige for dem her. Men i Tyskland var det jo noe annet. "Ja, men hvorfor kan vi ikke få utdannelsen i Finnland," spurte jeg. "Nei, finnene har så uendelig nok med seg selv," ble det svart. Vinterkrigen tappet dem for nesten alt de hadde av krigsmateriell, og legionen skal utstyres med de mest moderne våpen tyskerne har. Vi har da fått lutt dem til det. Legionsstaben hadde "lurt" tyskerne til å gi seg våpen nå måtte vi være diplomater. Legionen skulle forresten bare være tre uker i Tyskland, da skulle de reise hjem over Norge og direkte til Finnland. Vel, enden ble at jeg tross disse

oberbevisende taler nektet å reise. Jeg skulle nordover og ikke sydover. Jeg ble da heller ikke truet på livet, og da guttene reiste, sto jeg igjen på plassen med noen nykommere som ikke hadde formalitetene i orden. Vi var grunnstammen i en ny bataljon som skulle bære navnet "Den lettere bataljon" og den ble forbannet lett", fortelleren smiler. - "Jeg tror rittmesteren som skulle være sjef, kan unnerskrive det. Hvis jeg ikke husker feil, het han Neumann." Fortelleren blir sitende en stund i tanker, så fortsetter han: "Det er forresten bra at legionen ble sendt til Tyskland på et så tidlig tidspunkt, det sparte sikkert mangen godtroende nordmann livet. Gud vet om ikke både det første og andre planlagte regiment var blitt fulltegnet, om folk ikke hadde fått snusen i at det var tyskerne som allikevel hadde en finger med i spillet. Det ble heldigvis ikke flere enn disse ca. 900 mann som reiste med den første sendingen som ble direkte "shanghaiet" av tyskerne. De som seere meldte seg og kom i andre avdelinger som sto under tyskernes kontroll, undlater jeg å nevne. Storparten av disse så en "bondegård med gull og grønne skoger" vinke i det fjerne, eller en eller annen godt betalt og innflytelsesrik stilling vente på seg, bare de kunne komme seg helskinnet hjem igjen. Advarselen og skremmeskudden som kom fra endel av de første "legionærer", gjorde at den norske frivillige påttakelse på tysk side, ble en fjasko fra ende til annen. De mest hardkokte nazister skalv i buksene når de så oppropene om å melde seg til kamp for sine idealer, og det hadde vel sine grunner. Propagandaens intensitet var jo upåklagelig, det å gå til fronten ble fremstillet som å vinne verdensmesterskapet på skøyter og de dermed følgende laubærkranser og heltehistorier. Men det var vel andre som overdøvet propagandaens brøl", fortelleren brygger seg en ny pjolter og fukter strupen, "Det var ikke rart

med tjenesten som ble utført i "Den lette bataljon". Jeg for min del utførte mesteparten av tjenesten på "D'Angleterre" som visstnok var forbudt for tyskere. Det var ihvertfall ingen å se der. Her traff jeg noen karer, som jeg forsto arbeidet "unner jorden". Jeg husker ikke navnene, men de var vel også fingerte. En av dem traff jeg flere ganger. Han ga inntrykk av å være lederen, og tilslutt han meg at han var medlem av en motstandsgruppe unner de knavnet "Trygve". Jeg tonet også flagg og fortalte hva jeg var kommet bort i. Jeg spurte rett ut om han hadde noen mulighet for å hjelpe meg ut av det. Kanskje han kunne få meg over på den andre siden. Han forsto at jeg var i en vanskelig situasjon. "Jeg skal se på det noen dager", sa han, og vi avtalte å møtes et par dager senere. At han ikke så noen "lakei" i meg og at han var "game" forsto jeg, da vi til avtalt tid møttes to dager senere. Jeg var selvfølgelig spent på hvilken løsning han var kommet til.

"Du må bli der du er", sa han, og så fikk jeg vite hva han og antagelig også andre var blitt enige om. De drev øvelser i mindre grupper oppe i bygdene, og om jeg ikke husker feil, nevnte han at han selv var leder for en gruppe i nærheten av Nittedal. De hadde svært lite våpen, i mange tilfelle overhodet ingen. Men de hadde planer om å skaffe seg de våpen de trengte. "Vi har bare bruk for beskrivelser og bruksanvisninger for de tyske våpen," sa han, "så gjør vi unna den teoretiske unnervising og når dagen kommer, slår vi til. Disse beskrivelsene, skal du skaffe oss." Jeg var med, som man sier, og avtalen ble "unnerskrevet" med en flaske vin.

Dagen etter var jeg igjen på Gulskogen, men de eneste våpen som befandt seg der, var et par sløve forskjærkniver og noen dusin jernstykker, som gikk unner navn av bordkniver. Det så ikke ut til at oppdraget mitt skulle lykkes. Men noen dager